

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન નંબર ૩૭૪/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી વી. પી. પટેલ

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની શુદ્ધ નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ	

	નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	
--	-----------------------------	--

=====

નવીનભાઈ બીજલભાઈ ધર્માણી (દલિત)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી તીર્થ એન. ભટ્ટ (૮૪૮૭)

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી મિતેશ આર. અમીન, પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર સાથે
શ્રી કે. એલ. પંડ્યા, એપીપી

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિશ્રી વી. પી. પટેલ

તારીખ: ૦૮/૦૫/૨૦૧૯

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપ્લિકેશન અરજદાર ચાઈલ્ડ ઈન કોન્ફ્લિક્ટ વિથ લો (કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલ બાળક) (ટૂંકમાં "સી.સી.એલ") દ્વારા જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૧૫ (ત્યારબાદ "અધિનિયમ ૨૦૧૫" તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૧૦૨ અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ (ત્યારબાદ "સી.આર.પી.સી" તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૩૯૭ સાથે વાંચતા કલમ ૪૦૧ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી છે. અરજદાર જે.સી.સી નં. ૫૧/૨૦૧૬ ની કાર્યવાહીમાં વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ, જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડ (ટૂંકમાં "વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી"), પાલનપુર દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૦.૮.૨૦૧૭ ના આદેશ અને સ્પેશિયલ (પોકસો) કેસ નં. ૨૭/૨૦૧૭ માં વિદ્વાન ત્રીજા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, ડીસા, જિલ્લો બનાસકાંઠા દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૪.૨.૨૦૧૮ ના આદેશથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ છે.

૨. અરજદાર – સી.સી.એલ વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી તીર્થ એન. ભટ્ટ અને પ્રતિવાદી – ગુજરાત રાજ્ય વતી વિદ્વાન પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી મિતેશ આર. અમીન સાથે વિદ્વાન એ.પી.પી શ્રી કે.એલ. પંડ્યાને સાંભળ્યા.

૩. અરજદારે આ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલકેશન મારફતે આક્ષેપિત આદેશોને પડકાર્યા છે અને નીચે મુજબની રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે:

"(બી) આપ નામદાર સાહેબ સ્પેશિયલ (પોકસો) કેસ નં. ૨૭/૨૦૧૭ ની કાર્યવાહીમાં વિદ્વાન ત્રીજા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, બનાસકાંઠા દ્વારા એક્સ. ૧ હેઠળ પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૪.૦૨.૨૦૧૯ ના આક્ષેપિત આદેશ તેમજ જે.સી.સી નં. ૫૧/૨૦૧૬ (એનેક્સર-એ) ની કાર્યવાહીમાં વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ, જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડ, પાલનપુર દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ તેમજ વિદ્વાન સ્પેશિયલ પોકસો જજ અને ત્રીજા એડિશનલ સેશન્સ જજ, ડીસા (એનેક્સર-૧) દ્વારા પસાર કરાયેલ એક્ઝિબિટ ૨૦ હેઠળનો તારીખ ૦૪.૦૨.૨૦૧૯ નો ચાર્જ ઘડવાનો આદેશ + પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ, જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૭ નો આદેશ (એનેક્સર ૭૧) રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવાની કૃપા કરે;"

૪. પડકાર હેઠળના આદેશો:

અરજદાર – સી.સી.એલ એ નીચે મુજબ ત્રણ આદેશોને પડકાર્યા છે:

૪.૧ પી..એમ જે.જેબી દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૭ નો આદેશ:

એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદીની જુબાની દરમિયાન, વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી એ ઠરાવ્યું છે કે એફ.આઈ.આર દર્શાવે છે કે ઘટના ૬.૪.૨૦૧૬ ના

રોજ બની હતી. સી.સી.એલ ની ઉંમર ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વચ્ચે છે. સી.સી.એલ સામેનો આક્ષેપ અધિનિયમ ૨૦૧૫ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ ઘૃણાસ્પદ ગુના માટેનો છે. આ સંજોગોમાં, પ્રારંભિક આકારણી નો અહેવાલ મંગાવવો જરૂરી છે. કે વર્તમાન કેસમાં પણ જોગવાઈઓ આકર્ષિત થાય છે. ત્યારબાદ કેસ મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હતો અને પ્રારંભિક આકારણીનો અહેવાલ માંગવા માટે તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૭ નો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૪.૨ પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ

– મનોવૈજ્ઞાનિક પાસેથી અહેવાલ પ્રાપ્ત કર્યા પછી, અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા નીચે જણાવેલ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આદેશનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૩. ડૉ. વૈદ્ય દ્વારા રજૂ કરાયેલા અહેવાલને ધ્યાનમાં લેતા, એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકે કોઈ અનિવાર્ય સંજોગોમાં કથિત ગુનો કર્યો નથી. તેનાથી વિપરિત, એવું જણાય છે કે તે જે કૃત્ય કરી રહ્યો હતો તેના વિશે તેમજ આવા કૃત્યથી આવનારા પરિણામો વિશે તેને જાણ હતી. આ તારણને ધ્યાનમાં રાખીને, મારો સ્પષ્ટ મત છે કે આ એક યોગ્ય કેસ છે જ્યાં ઉક્ત બાળકની પુખ્ત વયના તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાની જરૂર છે. આ સંજોગોમાં, આ બોર્ડે વર્તમાન કેસની ટ્રાયલ નામદાર ચિલ્ડ્રન કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવાનો આદેશ

આપવો જરૂરી છે. તેથી, તે મુજબ આદેશ આપવામાં આવે છે. વધુમાં, આ કેસના રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી (આર અને પી) પણ મારી સહી હેઠળના પત્ર દ્વારા નામદાર ચિલ્ડ્રન કોર્ટમાં મોકલવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે."

૪.૩ ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૪.૨.૨૦૧૮ નો આદેશ – કેસ વિદ્વાન પી..એમ જે.જેબી દ્વારા ચિલ્ડ્રન કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો. ચિલ્ડ્રન કોર્ટ – ત્રીજા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, ડીસા દ્વારા આર અને પી પ્રાપ્ત થવા પર, અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૧)(i) હેઠળ મેટર ચલાવવાનો આદેશ પસાર કર્યો. આદેશનો સંબંધિત ભાગ આ મુજબ વાંચે છે;

"૬. તેથી, આ અધિનિયમ અને ઉક્ત જોગવાઈઓ ૧૫.૦૧.૧૬ ના રોજ અમલમાં આવી છે અને ત્યારબાદ, નિયમો ૨૧.૦૮.૧૬ ના રોજ અમલમાં આવ્યા છે. નિયમો ક્યારેય અધિનિયમનું સ્થાન લેતા નથી અને નિયમો સામાન્ય રીતે અધિનિયમની મુખ્ય જોગવાઈ માટે સહાયક હોય છે અને તેથી, કારણ કે અધિનિયમ ૧૫.૦૧.૧૬ ના રોજ અમલમાં આવ્યો છે અને તેથી, આ કોર્ટને ટ્રાયલ ચલાવવાનું અધિકારક્ષેત્ર છે કારણ કે સંબંધિત બોર્ડે ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૫(૧) માં કલ્પના કર્યા મુજબની તપાસ કર્યા પછી, આ મેટર ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે અને તેથી,

ફરીથી આ મેટર બોર્ડ સમક્ષ ટ્રાન્સફર કરવાની જરૂર નથી અને તેથી, હું નીચે મુજબનો આદેશ પસાર કરું છું:-

આદેશ

આ મેટર આ કોર્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવશે કારણ કે તે કલમ ૧૪(૧) હેઠળ તપાસ કર્યા પછી સંબંધિત બોર્ડ દ્વારા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે."

પ. કેસની હકીકતો:

પ.૧ કથિત ઘટના જ.જ.૨૦૧૬ ના રોજ બની હતી જેના માટે ડ.જ.૨૦૧૬ ના રોજ ડીસા પોલીસ સ્ટેશન સમક્ષ ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી. તે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૭૭ અને પ્રોટેક્શન ઓફ ચિલ્ડ્રન ફ્રોમ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્સીસ એક્ટ, ૨૦૧૨ (ત્યારબાદ "પોકસો એક્ટ" તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે ૧-સીઆર નં. ૩૪/૨૦૧૬ તરીકે નોંધાયેલ છે.

પ.૨ કે અરજદાર સી.સી.એલ ને ૧૧.૪.૨૦૧૬ ના રોજ પકડવામાં આવ્યો હતો અને તે જ દિવસે વિદ્વાન પી..એમ જે.જેબી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારે જામીન માટે અરજી કરી હતી જે ૧૮.૪.૨૦૧૬ ના રોજ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. તપાસ હાથ ધરવામાં આવી અને પૂર્ણ થઈ અને ૨૫.૭.૨૦૧૬ ના

રોજ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી. કે આ કેસ ૩૦.૯.૨૦૧૬ ના રોજ જુવેનાઇલ ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૧/૨૦૧૬ (ત્યારબાદ "જે.સી.સી ૫૧/૨૦૧૬" તરીકે ઓળખાશે) તરીકે નોંધવામાં આવ્યો છે.

૫.૩ ચાર્જશીટ દાખલ થયા બાદ, વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી એ ૨૦.૧૦.૨૦૧૬ ના રોજ વર્તમાન અરજદાર સી.સી.એલ સામે ચાર્જ ઘડ્યો છે. અરજદાર – સી.સી.એલ એ ચાર્જ માટે ગુનો કબૂલ્યો નથી અને ટ્રાયલ ચલાવવાની માંગ કરી છે.

૫.૪ જે.સી.સી ૫૧/૨૦૧૬ ની ટ્રાયલ સામાન્ય ક્રમમાં આગળ વધી અને ફ.સા-૧ મીનાબેન જયેશભાઈ વાઘેલા, પીડિતાની માતાની જુબાની ૩.૩.૨૦૧૭ ના રોજ નોંધવામાં આવી.

૫.૫ કે ફ.સા-૨- જયંતીભાઈ કાનજીભાઈ વાઘેલા – મૂળ ફરિયાદીની તપાસ ૩૦.૬.૨૦૧૭ ના રોજ કરવામાં આવી છે. ફરિયાદીની જુબાની દરમિયાન, વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી એ ફરિયાદીની જુબાનીનું રેકોર્ડિંગ અચાનક બંધ કરી દીધું અને આદેશ આપ્યો (આક્ષેપિત આદેશ નં. ૧) કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની

કલમ ૧૫ હેઠળ પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં આવે કારણ કે અરજદાર ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વયજૂથની વચ્ચે છે અને કથિત ગુનો ઘૂણાસ્પદ ગુનો છે. પ્રારંભિક આકારણીના અહેવાલ માટે કેસ મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હતો.

૫.૬ વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા તારીખ ૭.૭.૨૦૧૭ નો પત્ર, પ્રારંભિક આકારણી માટે મનોવૈજ્ઞાનિક ડૉ. ભરતભાઈ મગનભાઈ વૈદ્યને સંબોધીને મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમણે અરજદાર સી.સી.એલ ની તપાસ કરી અને ૧૫.૭.૨૦૧૭ ના રોજ પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો. મનોવૈજ્ઞાનિકના અહેવાલને ધ્યાનમાં લઈને, વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી એ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ (આદેશિત આદેશ નં. ૨) પસાર કર્યો કે અરજદાર – સી.સી.એલ ની પુખ્ત વયના તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવી જરૂરી છે.

૫.૭ ૧૮.૮.૨૦૧૭ ના રોજ કેસ ચિલ્ડ્રન કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, તારીખ ૧૨.૯.૨૦૧૭ ના જાપક નં. ૩૫૭૫/૨૦૧૭ મારફતે, રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ વિદ્વાન ૩જા એડિશનલ સેશન્સ જજ ડીસા, જિલ્લો બનાસકાંઠાને મોકલવામાં આવ્યા હતા. તે ૪.૧૦.૨૦૧૭ ના રોજ સ્પેશિયલ (પોકસો) કેસ નં. ૨૭/૨૦૧૭ તરીકે નોંધાયેલ છે.

૫.૮ અરજદાર – સી.સી.એલ માટે વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન
૩જા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, ડીસા, જિલ્લો બનાસકાંઠાએ
અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૯(૧)(i) હેઠળ ૪.૨.૨૦૧૯ ના રોજ નીચે
જણાવેલ આદેશ (આક્ષેપિત આદેશ નં. ૩) પસાર કર્યો છે:

"આ મેટર આ કોર્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવશે કારણ કે તે કલમ ૧૪(૧) હેઠળ
તપાસ કરવા માટે સંબંધિત બોર્ડ દ્વારા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી છે."

ઉક્ત આદેશને અરજદાર સી.સી.એલ દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો
છે.

૬. અરજદાર વતી દલીલો:

૬.૧ અરજદાર માટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી તીર્થ એન. ભટ્ટે દલીલ કરી છે કે
આક્ષેપિત ચુકાદાઓ અને આદેશો કાયદામાં ખરાબ છે. નીચેની અદાલતોએ
સ્પષ્ટપણે અવગણના દર્શાવી છે અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ હેઠળની પ્રક્રિયાને
સંપૂર્ણપણે અવગણી છે. કાયદાની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કર્યા વિના
યાંત્રિક રીતે આક્ષેપિત આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા છે. અધિનિયમ ૨૦૧૫
ની કલમ ૧૪(૩) હેઠળ નિર્દિષ્ટ સમયની અંદર (એટલે કે ત્રણ મહિના)

પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવી જરૂરી છે. સખત રીતે દલીલ કરવામાં આવી છે કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૩) ની જોગવાઈ પ્રકૃતિમાં ફરજિયાત છે અને માર્ગદર્શક નથી. આ કેસમાં અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫ હેઠળ પ્રારંભિક આકારણી એક વર્ષ પછી એટલે કે વૈધાનિક સમયમર્યાદા પૂરી થયા પછી કરવામાં આવી છે.

૬.૨ આગળ એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) મોડેલ નિયમો, ૨૦૧૬ (ત્યારબાદ "જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ્સ ૨૦૧૬" તરીકે ઓળખાશે) ૨૧.૯.૨૦૧૬ ના રોજ અમલમાં આવ્યા. કથિત ઘટના ૪.૪.૨૦૧૬ ના રોજ બની હતી. તેથી જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ ૨૦૧૬ આ કેસમાં લાગુ પડતા નથી.

૬.૩ આગળ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૦(એ) તેમજ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૩) મુજબ, ત્રણ મહિનાની અંદર પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવી ફરજિયાત છે કારણ કે ધારાસભાએ 'એસ h એ II' (કરશે) શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે. જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટના હેતુ અને ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં લેતા, અર્થઘટન જુવેનાઈલ અથવા કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકની તરફેણમાં થવું જરૂરી છે.

૬.૪ અરજદાર માટે વિદ્વાન વકીલે તેથી રજૂઆત કરી કે જેજેબી દ્વારા પસાર કરાયેલા પ્રારંભિક આકારણીના તારીખ ૩૦.૬.૨૦૧૭ અને ૧૧.૮.૨૦૧૭ ના આદેશો અને ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૪.૨.૨૦૧૮ નો આદેશ રિવિઝન એપ્લિકેશનના મેમોમાં જણાવેલ આધારો પર રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા જરૂરી છે.

૭. પ્રતિવાદી – રાજ્ય વતી રજૂઆત:

૭.૧ વિદ્વાન પીપી ની પ્રથમ દલીલ એ છે કે પોકસો એક્ટની કલમ ૩૪(૧) મુજબ, જો કોઈ બાળક દ્વારા પોકસો એક્ટ હેઠળ કોઈ ગુનો કરવામાં આવે છે, તો આવા બાળક સામે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ ૨૦૦૦ (ટૂંકમાં "જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ, ૨૦૦૦") ની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. તેમણે દલીલ કરી કે વર્તમાન કેસમાં પીડિતા બાળક છે. પોકસો એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાનો આક્ષેપ છે અને તેથી કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળક સામે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. આગળ એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ માં પ્રારંભિક આકારણી અંગે કોઈ જોગવાઈ નથી. તેથી, વિદ્વાન ત્રીજા એડિશનલ એન્ડ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ

સેશન્સ જજ, ડીસા દ્વારા અરજદાર સામે ટ્રાયલ આગળ વધારવા માટે પસાર કરાયેલ તારીખ ૪.૨.૨૦૧૯ નો આક્ષેપિત આદેશ કાયદાની નજરમાં કાયદેસર છે.

૭.૨ વિદ્વાન પીપી ની બીજી દલીલ એ છે કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧(૪) મુજબ, આ અધિનિયમ કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકોને લગતી તમામ બાબતોને લાગુ પડશે જેમાં પકડવા (એ.પી.પીઆર ehen એસ i ઓ n), અટકાયત, પ્રોસિક્યુશન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. પ્રારંભિક આકારણી અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧(૪) હેઠળ આવરી લેવામાં આવી નથી.

૭.૩ વિદ્વાન પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરની ત્રીજી દલીલ એ છે કે આ કેસમાં પીડિતા એક સગીર બાળક છે. પોકસો એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ ગુનો બને છે. પોકસો એક્ટની કલમ ૩૦ મુજબ, દોષિત માનસિક સ્થિતિ ની ધારણા કરવી જરૂરી છે. દોષિત માનસિક સ્થિતિમાં ઈશદો, હેતુ, કૃત્યનું જ્ઞાન અને હકીકત માનવાનું કારણ અથવા માન્યતા શામેલ છે. તેથી વર્તમાન અરજદાર સામે પુખ્ત વયના વ્યક્તિ તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાના સંબંધમાં આક્ષેપિત આદેશો કાયદાની નજરમાં સાચા છે.

૭.૪ વિદ્વાન પીપી એ નિખાલસતાથી સ્વીકાર્યું છે કે વિદ્વાન પી..એમ જે.જેબી દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૭(૩) હેઠળની શરત ને ધ્યાનમાં લેતા કાયદામાં ખરાબ છે કારણ કે કલમ ૧૮(૩) હેઠળનો નિર્ણય જેજેબી ના પીએમ સહિત ઓછામાં ઓછા બે સભ્યો દ્વારા લેવાવો જરૂરી છે. અહીં આ કેસમાં, અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ ના નિર્ણય પર માત્ર વિદ્વાન પી..એમ જે.જેબી દ્વારા સહી કરવામાં આવી છે.

૮. અરજદાર – સી.સી.એલ સામેનો કથિત ગુનો:

૮.૧ વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા ચાર્જશીટ અને એક્ટિનિટ ૨૦ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા ચાર્જ મુજબ, ગુનો આઈ.પી.સી ની કલમ ૩૭૭ અને પોકસો એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ સજાપાત્ર છે જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

આઈ.પી.સી ની કલમ ૩૭૭ – "અકુદરતી ગુનાઓ. જે કોઈ પણ વ્યક્તિ સ્વેચ્છાએ કોઈપણ પુરુષ, સ્ત્રી અથવા પ્રાણી સાથે પ્રકૃતિના ક્રમ વિરુદ્ધ શારીરિક સંબંધ બાંધે છે, તેને આજીવન કેદની સજા, અથવા દસ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા કરવામાં આવશે, અને દંડને પણ પાત્ર થશે."

પોકસો એક્ટની કલમ ૪ – "પેનિટ્રેટિવ સેક્સ્યુઅલ એસોલ્ટ માટે સજા. – જે કોઈ પેનિટ્રેટિવ સેક્સ્યુઅલ એસોલ્ટ કરે છે તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની સજા કરવામાં આવશે જેની મુદત સાત વર્ષથી ઓછી નહીં હોય પરંતુ જે આજીવન કેદ સુધી લંબાવી શકાશે, અને તે દંડને પણ પાત્ર થશે."

૮.૨ ધૃણાસ્પદ ગુના ને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૨(૩૩) હેઠળ નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે:

"ધૃણાસ્પદ ગુનો – એવા ગુનાઓનો સમાવેશ કરે છે કે જેના માટે ઈન્ડિયન પીનલ કોડ (૧૮૬૦ નો ૪૫) અથવા અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ લઘુત્તમ સજા સાત વર્ષ કે તેથી વધુની કેદ છે;"

૮.૩ ધૃણાસ્પદ ગુનાની વ્યાખ્યા અને આઈ.પી.સી ની કલમ ૩૭૭ હેઠળ નિર્ધારિત સજા અને પોકસો એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાને ધ્યાનમાં લેતા, અરજદાર સી.સી.એલ સામેનો કથિત ગુનો ધૃણાસ્પદ ગુનાની વ્યાખ્યા હેઠળ આવે છે.

૯. પ્રારંભિક આકારણીની આવશ્યકતા:

૯.૧ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૧) મુજબ, બોર્ડ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની જોગવાઈઓ અનુસાર તપાસ કરશે અને કલમ ૧૭ અને ૧૮ હેઠળ બાળકના સંબંધમાં આદેશો પસાર કરશે. આ કેસમાં, અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૭ માટે કેસ બનતો નથી. તેથી બોર્ડે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ આગળ વધવાનું રહે છે.

૯.૨ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૧) મુજબ, જો બાળકે ઉંમરને ધ્યાનમાં લીધા વિના નાનો ગુનો અથવા ગંભીર ગુનો કર્યો હોય અથવા સોળ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકે ઘૃણાસ્પદ ગુનો કર્યો હોય તો જેજેબી દ્વારા આદેશ પસાર કરવો જરૂરી છે.

૯.૩ આ કેસમાં જ.જ.૨૦૧૬ ના રોજ ઘટના બની હતી. અરજદાર – સી.સી.એલ ની જન્મ તારીખ ૨૫.૧૦.૧૯૯૮ છે. એટલે કે ઘટના સમયે અરજદાર – સી.સી.એલ ની ઉંમર ૧૭ વર્ષ ૫ મહિના અને ૯ દિવસ હતી. અરજદાર – સી.સી.એલ સોળ વર્ષથી વધુ ઉંમરનો છે.

૯.૪ અહીં આ કેસમાં, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, આક્ષેપ ઘૂણાસ્પદ ગુના માટેનો છે અને અરજદાર – સી.સી.એલ ની ઉંમર ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વચ્ચે છે. તેથી, કલમ ૧૮(૩) લાગુ થશે જે નીચે મુજબ છે:

"જ્યાં બોર્ડ કલમ ૧૫ હેઠળ પ્રારંભિક આકારણી પછી એવો આદેશ પસાર કરે છે કે ઉક્ત બાળકની પુખ્ત વયના વ્યક્તિ તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાની જરૂર છે, તો બોર્ડ આવા ગુનાઓ અજમાવવાનું અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી ચિલ્ડ્રન્સ કોર્ટમાં કેસની ટ્રાયલ ટ્રાન્સફર કરવાનો આદેશ આપી શકે છે."

૯.૫ કલમ ૧૮(૩) હેઠળ બોર્ડ દ્વારા આગળ વધવા માટે, બોર્ડે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫ હેઠળ પ્રથમ પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવાની રહે છે. વર્તમાન કેસમાં પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવી જરૂરી છે અને વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી એ આવી પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરી છે. ચાલો જોઈએ કે પ્રારંભિક આકારણી માટે કઈ પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવે છે.

૧૦. પ્રારંભિક આકારણીમાં શું આકારણી કરવાની છે?

૧૦.૧ જુવેનાઇલ જસ્ટિસ એક્ટની કલમ ૧૫(૧) મુજબ, જેજેબી એ પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવાની રહે છે. જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:

"કલમ ૧૫(૧) સોળ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી ચૂકેલા અથવા તેથી વધુ ઉંમરના બાળક દ્વારા આચરવામાં આવેલા ઘૃણાસ્પદ ગુનાના કિસ્સામાં, બોર્ડ આવો ગુનો કરવાની તેની માનસિક અને શારીરિક ક્ષમતા, ગુનાના પરિણામોને સમજવાની ક્ષમતા અને જે સંજોગોમાં તેણે કથિત રીતે ગુનો કર્યો છે તેના સંબંધમાં પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરશે, અને કલમ ૧૮ ની પેટા-કલમ (૩) ની જોગવાઈઓ અનુસાર આદેશ પસાર કરી શકશે:

પરંતુ આવી આકારણી માટે, બોર્ડ અનુભવી મનોવૈજ્ઞાનિકો અથવા મનો-સામાજિક કાર્યકરો અથવા અન્ય નિષ્ણાતોની મદદ લઈ શકે છે."

સમજૂતી: આ કલમના હેતુઓ માટે, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે પ્રારંભિક આકારણી એ કોઈ ટ્રાયલ નથી, પરંતુ તે કથિત ગુનો કરવાની અને તેના પરિણામોને સમજવાની આવા બાળકની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે છે.

૧૦.૨ જો કેસ ૧૬ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી ચૂકેલા બાળક દ્વારા કરવામાં આવેલા ઘૃણાસ્પદ ગુના હેઠળ આવે છે, તો બોર્ડ પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવાની રહે છે. પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવા માટે, બોર્ડ અનુભવી મનોવૈજ્ઞાનિક અથવા મનો-સામાજિક કાર્યકર અથવા અન્ય નિષ્ણાતોની સહાય લઈ શકે છે.

૧૦.૩ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫(૧) મુજબ પ્રારંભિક આકારણી જેજેબી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવવી જરૂરી છે. નીચેના પાસાઓના સંબંધમાં તે હાથ ધરવામાં આવવી જરૂરી છે:

(એ) ગુનો કરવાની માનસિક ક્ષમતા (યોગ્યતા).

(બી) ગુનો કરવાની શારીરિક ક્ષમતા.

(સી) ગુનાના પરિણામોને સમજવાની ક્ષમતા.

(ડી) જે સંજોગોમાં કથિત ગુનો કરવામાં આવ્યો છે.

ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત ચાર માપદંડોનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી, જેજેબી એ સંતુષ્ટ થવાનું રહે છે અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫(૨) હેઠળ આદેશ પસાર કરવાનો રહે છે કે શું આ બાબતનો નિકાલ જેજેબી દ્વારા કરવાનો છે અથવા અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫(૧) સાથે વાંચતા ૧૮(૩) હેઠળ આદેશ પસાર કરવાનો છે કે અરજદાર – સી.સી.એલ સામે પુખ્ત વયના વ્યક્તિ તરીકે આવા ગુનાઓ ચલાવવાનું અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ હાથ ધરવી જરૂરી છે.

૧૦.૪ પ્રારંભિક આકારણીનો આદેશ પસાર કર્યા પછી, જેજેબી દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયની નકલ જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ્સ ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૦(એ)(iv) મુજબ અરજદાર સી.સી.એલ ને તાત્કાલિક જણાવવી જરૂરી છે. અહીં આ કેસમાં આદેશની નકલ જથા દિવસે એટલે કે ૧૪.૮.૨૦૧૭ ના રોજ આપવામાં આવી છે.

૧૧. પ્રારંભિક આકારણીમાં સી.સી.એલ નો અધિકાર:

૧૧.૧ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(જ) મુજબ દરેક બાળકને સાંભળવાનો અને તેના હિતને અસર કરતી તમામ પ્રક્રિયાઓ અને નિર્ણયોમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર રહેશે અને બાળકની ઉંમર અને પરિપક્વતાને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં રાખીને બાળકના મંતવ્યો ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. એટલું જ નહીં, પરંતુ, કલમ ૮(૩)(એ) મુજબ પ્રક્રિયાના દરેક પગલે બાળકની અને માતાપિતા અથવા વાલીની માહિતગાર ભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરવાની જેજેબી ની જવાબદારી છે. આ જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રારંભિક આકારણીની પ્રક્રિયાના સમયે, અરજદાર સી.સી.એલ ને સાંભળવો જરૂરી છે અને કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવાની તક આપવી જરૂરી છે.

અહીં આ કેસમાં, પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરતી વખતે, મનોવૈજ્ઞાનિકના અહેવાલની નકલ ન તો અરજદાર સી.સી.એલ ને સોંપવામાં આવી હતી ન તો

નિર્ણય લેતા પહેલા અરજદાર સી.સી.એલ ને તે પાસા પર સાંભળવામાં આવ્યો હતો.

૧૧.૨ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(૧)(i) મુજબ દરેક બાળકને કોઈપણ બદલિયાપૂર્વકના અથવા ગુનાહિત ઇલાદાથી નિર્દોષ માનવામાં આવશે અને જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ્સના નિયમ ૧૦(એ)(૩) મુજબ પ્રારંભિક આકારણી કરતી વખતે, બાળકને નિર્દોષ માનવામાં આવશે સિવાય કે અન્યથા સાબિત થાય.

૧૧.૩ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(ix) મુજબ બાળકના કોઈપણ અધિકારની માફી સ્વીકાર્ય અથવા માન્ય નથી.

૧૧.૪ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(xv) મુજબ, ન્યાયિક કાર્યવાહીનો આશરો લીધા વિના કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકો સાથે કામ કરવાના પગલાંને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે.

૧૧.૫ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫(i) ની સમજૂતી મુજબ એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રારંભિક આકારણી એ ટ્રાયલ નથી.

પ્રારંભિક આકારણી અધિનિયમ ૨૦૧૫ તેમજ જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ્સ ૨૦૧૬ ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને હાથ ધરવામાં આવવી જરૂરી છે.

૧૨. પ્રારંભિક આકારણી અને તેની ખામીઓ માટે અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા:

૧૨.૧ વર્તમાન કેસમાં, ૩૦.૬.૨૦૧૭ ના રોજ વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા નિર્ણય લેવામાં આવ્યા પછી, ફરિયાદીની જુબાની દરમિયાન, મનોવૈજ્ઞાનિક ડૉ. ભરતભાઈ મગનભાઈ વૈધને ૭.૭.૨૦૧૭ નો પત્ર મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમાં જણાવાયું છે કે;

"જો અરજદાર – સી.સી.એલ પર ઘૂણાસ્પદ ગુના માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય અને જુવેનાઈલ જસ્ટિસ રૂલ્સ ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૦(એ) મુજબ મનોવૈજ્ઞાનિક દ્વારા પ્રારંભિક આકારણી કરવી જરૂરી છે. અરજદાર સી.સી.એલ ને ૧૦.૭.૨૦૧૭ ના રોજ ૧૧ વાગ્યે હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે અને ૩ દિવસની અંદર પાછા જાણ કરવાનું કહેવામાં આવ્યું છે."

૧૨.૨ મનોવૈજ્ઞાનિક ડૉ. ભરતભાઈ મગનભાઈ વૈદ્યએ ૧૫.૭.૨૦૧૭ ના રોજ પી..એમ જે.જેબી ને અહેવાલ આપ્યો છે. અહેવાલનું ભાષાંતરિત સંસ્કરણ નીચે મુજબ છે:

"નામ : નવીનભાઈ બીજેલભાઈ ધર્માણી

જન્મ તારીખ : ૨૫/૧૦/૧૯૯૮

અભ્યાસ : પ્રથમ વર્ષ બી.સી.એ.

ગામ : રાજપુર.

કેસ હિસ્ટ્રી:-

વિષય (સી.સી.એલ) બીસીએ ના બીજા વર્ષમાં અભ્યાસ કરે છે. વિષય (સી.સી.એલ) ના પરિવારમાં દાદી, માતાપિતા અને ત્રણ બહેનો છે. કલાયન્ટની ત્રણેય બહેનો પરણિત છે અને પોતપોતાના સાસરે રહે છે. નાનો ભાઈ ૧૦માની બોર્ડની પરીક્ષામાં બેઠો છે.

વિષય (સી.સી.એલ) ના આઈ.ક્યુ ટેસ્ટ જોતા, વિષય (સી.સી.એલ) સામાન્ય આઈ.ક્યુ ધરાવે છે. વિષય (સી.સી.એલ) અભ્યાસમાં રસ ધરાવે છે. વિષય (સી.સી.એલ) નબળી આર્થિક સ્થિતિમાંથી આવે છે અને તેથી, તે અભ્યાસ કરીને શ્રેષ્ઠ કારકિર્દી બનાવવાનો ઉદ્દેશ્ય ધરાવે છે. તેને કમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામિંગમાં રસ છે.

વિષય (સી.સી.એલ) નો મનોસામાજિક વિકાસ યોગ્ય છે. વિષય (સી.સી.એલ) ની સામાજિક અને ધાર્મિક વૃત્તિઓ સકારાત્મક છે. વિષય (સી.સી.એલ) નો જાતીય વિકાસ યોગ્ય છે. વિષય (સી.સી.એલ) વિરુદ્ધ લિંગ તરફ આકર્ષાય છે. વિષય (સી.સી.એલ) ની મનોસામાજિક સ્થિતિ જોતા, તેને સજાતીય આકર્ષણ હોવાનું જણાતું નથી.

તારણો:

૧. ક્લાયન્ટ સામાન્ય આઈ.ક્યુ ધરાવે છે.

૨. ક્લાયન્ટનો સામાજિક, આવેગજન્ય, માનસિક અને શારીરિક વિકાસ સામાન્ય છે.

૩. જાતીય આવેગ સામાન્ય છે.

૪. ક્લાયન્ટને સજાતીય આકર્ષણ નથી."

૧૨.૩ મનોવૈજ્ઞાનિક પાસેથી અહેવાલ / અભિપ્રાય પ્રાપ્ત થવા પર, વિદ્વાન પી..એમ જે.જેબી એ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫(૧) સાથે વાંચતા કલમ ૧૮(૩) હેઠળ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ પસાર કર્યો છે કે અરજદાર સી.સી.એલ ની પુખ્ત વયના તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવી જરૂરી છે અને કેસ ચિલ્ડ્રન કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કર્યો છે.

૧૨.૪ અહીં નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે જેજેબી રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજ પુરાવા ધ્યાનમાં લઈ શકે છે જે આ હોઈ શકે છે;

(એ) ગુનાના સ્થળનું પંચનામું – જે સંજોગો દર્શાવી શકે છે.

(બી) અરજદાર સી.સી.એલ નું ધરપકડ પંચનામું – ગુનો કરવાની શારીરિક ક્ષમતા માટે.

(સી) ડૉક્ટર સમક્ષ અરજદાર સી.સી.એલ દ્વારા આપવામાં આવેલ તબીબી ઇતિહાસ – માનસિક ક્ષમતા અથવા યોગ્યતા માટે.

(ડી) કથિત રીતે ગુનો જે સંજોગોમાં કરવામાં આવ્યો છે તેના માટે સી.આર.પી.સી ની કલમ ૧૬૧ હેઠળ પોલીસ દ્વારા નોંધાયેલ કબૂલાત ભાગ સિવાયના સી.સી.એલ ના નિવેદનની સામગ્રી.

(ઈ) પીડિતાનું નિવેદન – એક અથવા વધુ પાસાઓ માટે.

(એફ) સોશિયલ ઇન્વેસ્ટિગેશન રિપોર્ટ (ફોર્મ ૬) રજૂ કરાયેલ અથવા જે કથિત ગુનો કરવામાં આવ્યો તે સંજોગો જાણવા બોર્ડ સમક્ષ પ્રથમ રજૂઆતના તારીખથી પંદર દિવસના સમયગાળામાં અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૮(૩)(e) હેઠળ મંગાવવો જ જોઈએ – કોઈપણ અથવા બધા પાસાઓ માટે.

૧૨.૫ ૧૧.૮.૨૦૧૭ ના આદેશ પરથી જાણવા મળ્યું કે વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી એ મનોવૈજ્ઞાનિક દ્વારા રજૂ કરાયેલા માત્ર અહેવાલને ધ્યાનમાં લીધો છે અને એસ.આઈ.આર (ફોર્મ ૬) અથવા અન્ય કોઈ દસ્તાવેજો કે સંજોગોને ધ્યાનમાં લીધા નથી. અહીં નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે, ૩૦.૬.૨૦૧૭ નો આદેશ અને ૭.૭.૨૦૧૭ નો પત્ર જે મનોવૈજ્ઞાનિકને મોકલવામાં આવ્યો હતો તેને ધ્યાનમાં લેતા, એવું જણાય છે કે વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી ખોટી માન્યતામાં છે કે પ્રારંભિક આકારણી મનોવૈજ્ઞાનિક દ્વારા હાથ ધરવી જરૂરી છે. હકીકતમાં અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫ મુજબ, પ્રારંભિક આકારણી જેજેબી દ્વારા હાથ ધરવી જરૂરી છે. માત્ર મનોવૈજ્ઞાનિક પાસેથી સહાય માંગી શકાય છે અને જેજેબી એ નિષ્કર્ષ પર આવવું પડશે કે અરજદાર – સી.સી.એલ સામે પુખ્ત વયના તરીકે ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ ચલાવવી જરૂરી છે કે નહીં.

૧૨.૬ વર્તમાન કેસમાં પ્રારંભિક આકારણી માત્ર વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી છે અને જેજેબી ના પીએમ સહિત ઓછામાં ઓછા બે સભ્યો દ્વારા નહીં. કલમ ૧૮(૩) હેઠળ પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ માત્ર વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેના પર સહી કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત આક્ષેપિત આદેશ

અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૭(૩) હેઠળની શરતથી પણ બાધિત છે, જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"બોર્ડના કોઈપણ સભ્યની ગેરહાજરી હોવા છતાં બોર્ડ કાર્ય કરી શકે છે, અને કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કા દરમિયાન માત્ર કોઈપણ સભ્યની ગેરહાજરીના કારણસર બોર્ડ દ્વારા પસાર કરાયેલો કોઈપણ આદેશ અમાન્ય ગણાશે નહીં:

પરંતુ કેસના અંતિમ નિકાલના સમયે અથવા કલમ ૧૮ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ આદેશ કરતી વખતે પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ સહિત ઓછામાં ઓછા બે સભ્યો હાજર હોવા જોઈએ."

૧૩. પ્રારંભિક આકારણી માટેની સમય મર્યાદા:

૧૩.૧ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૩) મુજબ, કલમ ૧૫ હેઠળના ઘૂણાસ્પદ ગુનાના કિસ્સામાં પ્રારંભિક આકારણી જેજેબી સમક્ષ બાળકની પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર હાથ ધરવી જરૂરી છે જે આ મુજબ વાંચે છે:

"૧૪. કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળક અંગે બોર્ડ દ્વારા તપાસ.

૧. જ્યાં કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં હોવાનો આક્ષેપ કરાયેલ બાળક બોર્ડ સમક્ષ રજૂ થાય છે, ત્યાં બોર્ડ આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર તપાસ કરશે અને

આવા બાળકના સંબંધમાં આ અધિનિયમની કલમ ૧૭ અને ૧૮ હેઠળ તેને યોગ્ય લાગે તેવા આદેશો પસાર કરી શકશે.

૩. કલમ ૧૫ હેઠળ ધૃણાસ્પદ ગુનાઓના કિસ્સામાં પ્રારંભિક આકારણી બોર્ડ સમક્ષ બાળકની પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં બોર્ડ દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવશે."

૧૩.૨ વર્તમાન કિસ્સામાં, અરજદાર – સી.સી.એલ ની જન્મ તારીખ ૨૫.૧૦.૧૯૯૮ છે અને ગુનો ૪.૪.૨૦૧૬ ના રોજ થયો છે. તેથી, ગુનાના સમયે, અરજદાર – સી.સી.એલ ની ઉંમર ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વચ્ચે છે. અહીં ઉપર જણાવ્યા મુજબ, કથિત ગુનો ધૃણાસ્પદ ગુનાની વ્યાખ્યા હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યો છે, તેથી, પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવી જરૂરી છે.

૧૩.૩ રેકૉર્ડ મુજબ, અરજદાર – સી.સી.એલ ને ૧૧.૪.૨૦૧૬ ના રોજ પકડવામાં આવ્યો હતો અને તે જ તારીખે તેને જેજેબી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રારંભિક આકારણીનો આદેશ ૧૧.૮.૨૦૧૭ ના રોજ પસાર કરવામાં આવ્યો છે એટલે કે જેજેબી સમક્ષ પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી ૧ વર્ષ અને ૪ મહિના પછી. અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૩) મુજબ, પ્રારંભિક આકારણી

૩ મહિનાની અંદર હાથ ધરવી જરૂરી છે. અહીં, આ કેસમાં, પ્રારંભિક આકારણી ૧ વર્ષ અને એક મહિના વિલંબિત છે.

૧૩.૪ અરજદાર – સી.સી.એલ માટે વિદ્વાન વકીલની મુખ્ય દલીલ એ છે કે જો પ્રારંભિક આકારણી કલમ ૧૪(૩) હેઠળ નિર્ધારિત સમય (૪.૭.૨૦૧૬ સુધી) ની અંદર હાથ ધરવામાં આવે, તો તે સમયે અરજદાર – સી.સી.એલ ની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી એટલે કે ૧૭ વર્ષ અને ૮ મહિના અને ૯ દિવસ હોત. અહીં, આ કેસમાં, પ્રારંભિક આકારણી ૧૧.૮.૨૦૧૭ ના રોજ કરવામાં આવી હતી. તે સમયે અરજદાર – સી.સી.એલ ની ઉંમર ૧૮ વર્ષ અને ૯ મહિના હતી.

૧૩.૫ અરજદાર સી.સી.એલ ની ફરિયાદ એ છે કે જો સંબંધિત સમયે એટલે કે નિર્ધારિત સમય મર્યાદામાં પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં આવે, તો મનોવૈજ્ઞાનિકના અહેવાલના તારણો અલગ હોત. અલગ તારણના પરિણામના કારણો છે;

(i) ૧૭-૧૮ ની ઉંમર કોઈપણ યુવાન છોકરાની ઝડપથી વધતી ઉંમર છે.

(ii) માનસિક યોગ્યતા અને શારીરિક ક્ષમતા પણ ઉચ્ચ દરે વિકસે છે.

(iii) પરિણામો સમજવાની ક્ષમતા મોટા પ્રમાણમાં વિકસે છે.

પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં વિલંબ અરજદાર – સી.સી.એલ ને પૂર્વગ્રહ પહોંચાડે છે. એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે જેજેબી એ ત્રણ મહિનાની અંદર પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવાની રહે છે જે એક ફરજિયાત જોગવાઈ છે.

૧૩.૬ અહીં, આ કેસમાં, આ કોર્ટે એ નક્કી કરવાનું છે કે ત્રણ મહિનાની અંદર પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવી જરૂરી છે તે ફરજિયાત છે કે માર્ગદર્શક.

૧૪. શું ૩ મહિનાની સમય મર્યાદા માર્ગદર્શક છે કે ફરજિયાત?

૧૪.૧ અરજદાર માટે વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે એક વર્ષથી વધુ સમયથી પ્રારંભિક આકારણી મોડી હાથ ધરવાને કારણે, અરજદારના અધિકારને પૂર્વગ્રહ પહોંચ્યો છે. તેથી, ફરજિયાત જોગવાઈના ભંગને કારણે તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો આદેશ ગેરકાયદેસર છે.

૧૪.૨ સૌપ્રથમ, વિદ્વાન પીપી એ રજૂઆત કરી છે કે પોકસો એક્ટની કલમ ૩૪(૧) મુજબ, જ્યારે બાળક દ્વારા કોઈ ગુનો કરવામાં આવે છે, ત્યારે જુવેનાઇલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ ની જોગવાઈઓ હેઠળ બાળક સામે કાર્યવાહી

કરવી જોઈએ. જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ માં પ્રારંભિક આકારણી અંગે કોઈ જોગવાઈ નથી અને તેથી જ્યાં પોકસો એક્ટ હેઠળ ગુનો કરવામાં આવ્યો હોય ત્યાં પ્રારંભિક આકારણી કરવાની જરૂર નથી.

"કલમ ૩૪ બાળક દ્વારા ગુનો કરવાના કિસ્સામાં પ્રક્રિયા અને સ્પેશિયલ કોર્ટ દ્વારા ઉમર નક્કી કરવી-(૧) જ્યાં આ અધિનિયમ હેઠળનો કોઈ ગુનો બાળક દ્વારા કરવામાં આવે છે, ત્યારે આવા બાળક સામે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ (૨૦૦૦ નો ૫૬) ની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવશે"

૧૪.૩ આની સામે, અરજદાર માટે વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ ને જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૧૫ તરીકે વાંચી શકાય કારણ કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ઘડવામાં આવ્યો તે પહેલાં પોકસો એક્ટ અમલમાં આવ્યો હતો. જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૮ ની જોગવાઈ મુજબ, જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ અંગેના સંદર્ભને જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૧૫ તરીકે વાંચવો જરૂરી છે. જનરલ કલોઝીસ એક્ટની કલમ ૮ નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૮. રદબાતલ થયેલા કાયદાઓના સંદર્ભોનું અર્થઘટન. (૧) જ્યાં આ અધિનિયમ, અથવા આ અધિનિયમની શરૂઆત પછી કરવામાં આવેલ કોઈપણ

[કેન્દ્રીય અધિનિયમ] અથવા વિનિયમ, ફેરફાર સાથે અથવા ફેરફાર વિના, ભૂતપૂર્વ કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈને રદ કરે છે અને ફરીથી અમલમાં મૂકે છે, તો અન્ય કોઈપણ કાયદામાં અથવા કોઈપણ દસ્તાવેજમાં આ રીતે રદ કરાયેલ જોગવાઈના સંદર્ભો, જો કોઈ અલગ ઇરાદો દેખાતો ન હોય તો, આ રીતે ફરીથી અમલમાં મુકાયેલી જોગવાઈઓના સંદર્ભો તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે.

(૨) જ્યાં પંદરમી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭ પહેલાં, યુનાઈટેડ કિંગડમની સંસદના કોઈપણ અધિનિયમે ભૂતપૂર્વ કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈને ફેરફાર સાથે અથવા ફેરફાર વિના રદ કરી હોય અને ફરીથી અમલમાં મૂકી હોય, તો કોઈપણ [કેન્દ્રીય અધિનિયમ] અથવા કોઈપણ વિનિયમ અથવા દસ્તાવેજમાં આ રીતે રદ કરાયેલ જોગવાઈનો સંદર્ભ, જો કોઈ અલગ ઇરાદો દેખાતો ન હોય તો, આ રીતે ફરીથી અમલમાં મુકાયેલી જોગવાઈના સંદર્ભો તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવશે."

૧૪.૪ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ઘડતી વખતે, યોગ્ય સંભાળ, રક્ષણ, વિકાસ, સારવાર, સામાજિક પુનઃએકીકરણ દ્વારા તેમની મૂળભૂત જરૂરિયાતો પૂરી કરીને બાળકોના શ્રેષ્ઠ હિતમાં બાબતોના નિર્ણય અને નિકાલમાં બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ અભિગમ અપનાવીને વધુ સારી સ્થિતિ પ્રદાન કરવાનો હેતુ દેખાય છે. અન્ય હેતુ જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ૨૦૦૦ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવાનો હોવાનું જણાય છે. જનરલ ક્લોઝીસ એક્ટની કલમ ૮ ને ધ્યાનમાં રાખીને, પોકસો

એક્ટની કલમ ૩૪(૧) માં અધિનિયમ ૨૦૦૦ ના સંદર્ભને અધિનિયમ ૨૦૧૫ તરીકે વાંચવો જરૂરી છે. આમ, આ કોર્ટ વિદ્વાન પીપી ની દલીલ સ્વીકારતી નથી કે પ્રારંભિક આકારણી જરૂરી નથી.

૧૫. વિદ્વાન પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરની બીજી દલીલ એ છે કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧(૪) મુજબ, આ અધિનિયમ કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકોને લગતી તમામ બાબતોને લાગુ પડશે જેમાં પકડવા, અટકાયત, પ્રોસિક્યુશન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. કે પ્રારંભિક આકારણી અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧(૪) હેઠળ આવરી લેવામાં આવી નથી.

૧૫.૧ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧(૪) નો સંદર્ભ લેવો જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૧. ટૂંકું નામ, વ્યાપ, શરૂઆત અને એપ્લિકેશન. –

(૪) તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદામાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ સંભાળ અને રક્ષણની જરૂરિયાતવાળા બાળકો અને કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકો સંબંધિત તમામ બાબતોને લાગુ પડશે, જેમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે–

(i) કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકોની પકડવા, અટકાયત, પ્રોસિક્યુશન, દંડ અથવા કેદ, પુનર્વસન અને સામાજિક પુનઃએકીકરણ;

(ii) સંભાળ અને રક્ષણની જરૂરિયાતવાળા બાળકોના પુનર્વસન, દત્તક, પુનઃએકીકરણ અને પુનઃસ્થાપના સંબંધિત પ્રક્રિયાઓ અને નિર્ણયો અથવા આદેશો."

૧૫.૨ આ પેટા-કલમ અન્ય કોઈ કાયદા પર નોન-ઓબ્સ્ટેકલ કલોઝ ધરાવે છે અને ૨૦૧૫ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ તમામ બાબતોને લાગુ પડશે, જેમાં પકડવા, અટકાયત, પ્રોસિક્યુશન, દંડ, કેદ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. પ્રારંભિક આકારણી પ્રોસિક્યુશન, દંડ અથવા કેદ હેઠળ આવરી શકાય છે. તેથી પ્રારંભિક આકારણી જરૂરી નથી તે અંગેની દલીલો વિશ્વાસપાત્ર નથી.

૧૬. આ કોર્ટને નીચેના ચુકાદાઓ મળ્યા છે જેમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે એવા સંજોગો અથવા કિસ્સાઓ ઠરાવ્યા છે જેમાં કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈનું અર્થઘટન ફરજિયાત અથવા માર્ગદર્શક તરીકે કરવામાં આવ્યું છે:

(એ) દિલ્હી એરટેક સર્વિસિસ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યના કેસમાં માનનીય એપેક્સ કોર્ટે (૨૦૧૧) ૯ એસસીસી ૩૫૪ માં નોંધ્યા મુજબ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

૧૨૬. કાયદાના અર્થઘટનનો મૂળ હેતુ કાયદાના સામાન્ય ઉદ્દેશ્ય અથવા કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈમાં ભાષાના અર્થને નિર્ધારિત કરવામાં મદદ કરવાનો છે. તે સ્પષ્ટ છે કે શંકાસ્પદ અર્થઘટનના તમામ કિસ્સાઓમાં, જે ઇરાદો અનુકૂળતા, તર્ક, ન્યાય અને કાનૂની સિદ્ધાંતો સાથે સૌથી વધુ સુસંગત હોય તેને સાચો માનવો જોઈએ. ગેરવાજબી પરિણામ ઉત્પન્ન કરવાના હેતુને કાયદા સાથે જોડી શકાય નહીં. બીજી તરફ, તે અસ્વીકાર્ય નથી, પરંતુ તેના બદલે વધુ વાજબી અર્થઘટન અપનાવવું અને વિસંગત અથવા ગેરવાજબી અર્થઘટન ટાળવું સ્વીકાર્ય છે. અર્થઘટનના સંભવિત અન્યાયની ભાવનાએ ન્યાયાધીશોને અર્થઘટનના સુસ્થાપિત નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરવા પ્રેરિત ન કરવા જોઈએ, પરંતુ તે બે વાજબી અર્થઘટનમાંથી એકની પસંદગી તરફ દોરી શકે છે. અગાઉના સમયમાં, ફોજદારી અથવા અન્ય દંડ લાદતા કાયદાઓનું જે વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી હોય તેની તરફેણમાં સંકુચિત રીતે અર્થઘટન કરવું જરૂરી હતું અને તેને વધુ કડક રીતે લાગુ કરવામાં આવતા હતા. સંબંધિત જોગવાઈઓના અર્થઘટનમાં કોઈ વાજબી શંકા અથવા અસ્પષ્ટતા દેખાય છે કે કેમ તે કોર્ટોએ જોવાનું હતું. આર. વિ. જોન્સ, એક્સ પી. ડાઉનટન [૧૯૬૩(૧)]

WL આર ૨૭૦] ના કેસથી જ, મૂળભૂત સિદ્ધાંતો જણાવે છે કે અધિકારક્ષેત્ર અને પ્રક્રિયાગત કાયદા સાથે કામ કરતા કાયદાઓ પણ, જો તેઓ દંડ લાદવા સાથે સંબંધિત હોય, તો તેનું કડક અર્થઘટન કરવું જોઈએ; દંડને પાત્ર વ્યક્તિ સામેની કાર્યવાહીઓમાંથી પ્રક્રિયાઓનું પાલન કડક રીતે લાગુ કરવામાં આવશે અને જો કોઈ અસ્પષ્ટતા અથવા શંકા હોય, તો તેનો ઉકેલ આરોપી/આવી વ્યક્તિની તરફેણમાં કરવામાં આવશે. આ સિદ્ધાંતો ભારતમાં પણ જુદી જુદી અદાલતો દ્વારા મંજૂરી સાથે લાગુ કરવામાં આવ્યા છે. અદાલતોમાં પ્રક્રિયા સંબંધિત કાયદાઓનું સામાન્ય રીતે ફરજિયાત તરીકે અર્થઘટન કરવામાં આવે છે. જ્યારે અલગ અર્થઘટનથી કોઈ સામાન્ય અસુવિધા અથવા અન્યાય ન થાય ત્યારે કોર્ટ અથવા જાહેર અધિકારી પર એક પ્રકારની ફરજ લાદવામાં આવે છે. કાયદાની જોગવાઈ જાહેર અધિકારી પર સંપૂર્ણ અથવા લાયકાત ધરાવતી ફરજ લાદી શકે છે જે પોતે જોગવાઈને સમજતી વખતે સંબંધિત વિચારણા હોઈ શકે છે. (જુઓ પી. સેન્ટ. જે. લેંગન અને આર. વી. બુલોક દ્વારા મેક્સવેલ ઓન ધ ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ સ્ટેચ્યુટ્સ, ૧૨મી આવૃત્તિ.)

૧૨૮. જી.પી. સિંઘે ઉપર ઉલ્લેખિત પુસ્તકની સમાન આવૃત્તિમાં, પૃષ્ઠ ૪૦૯ પર, જણાવ્યું છે કે કાયદાની સમાન કલમમાં એક બાબતના સંદર્ભમાં 'એસ/એ' શબ્દનો ઉપયોગ અને બીજી બાબતના સંદર્ભમાં 'એમ/એ' શબ્દનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે એવા નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જશે કે 'એસ/એ' શબ્દ ફરજ લાદે છે, જ્યારે 'એ' શબ્દ વિવેકાધીન સત્તા આપે છે. પરંતુ તે પોતે

નિર્ણાયક નથી અને કોર્ટ, સંદર્ભ અને પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખીને, એવા નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે કે કાયદાનો જે ભાગ 'શાલ' નો ઉપયોગ કરે છે તે પણ માર્ગદર્શક છે. મુખ્યત્વે જે સંદર્ભમાં શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે તે આ મુદ્દાને નક્કી કરવા માટે મહત્વપૂર્ણ અને સંબંધિત હશે.

૧૩૧. જો હું ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો અને આ કોર્ટના વિવિધ ચુકાદાઓનું વિશ્લેષણ કરું, તો તે સ્પષ્ટ છે કે કોઈ એક સમાન ફોર્મ્યુલા નિર્ધારિત કરવી શક્ય ન હોય, જે હકીકતો, પ્રશ્નમાં કાયદો, આવા કાયદાનો ઉદ્દેશ્ય, ધારાસભાનો ઇરાદો અને કાયદાના સારને ધ્યાનમાં લીધા વિના સર્વસંમતિથી તમામ કેસોમાં લાગુ કરી શકાય. મારા મતે, મેં ઉપર જણાવેલ આ તમામ પરિબલો પર તે હંમેશા આધારિત રહેશે. તેમ છતાં, આ નિયમો સંપૂર્ણ નથી અને માત્ર સૂચક છે. એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે જ્યાં 'એસ/એ' શબ્દનો ઉપયોગ એવો કાયદાકીય ઇરાદો દર્શાવવા માટે કરવામાં આવ્યો હોય કે જોગવાઈઓ ફરજિયાત હોવી જોઈએ, પરંતુ જ્યારે અધિનિયમની યોજના, જોગવાઈઓની ભાષા, કાયદાકીય ઉદ્દેશ્ય અને પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશ્યોના પ્રકાશમાં તપાસ કરવામાં આવે છે, ત્યારે આવું અર્થઘટન અધિનિયમના મુખ્ય હેતુને નિષ્ફળ બનાવી શકે છે અને, આથી, આવું અર્થઘટન કાયદામાં અને જાહેર હિતમાં સ્વીકાર્ય ન પણ હોય.

(બી) માનનીય એપેક્સ કોર્ટે મે જ્યોર્જ વિ. સ્પેશિયલ તહસીલદાર અને અન્યના કેસમાં (૨૦૧૦) ૧૩ એસસીસી ૯૮ માં નોંધ્યા મુજબ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"૧૫. જોગવાઈ ફરજિયાત છે કે માર્ગદર્શક છે તે નક્કી કરતી વખતે, તેમાં વપરાયેલી ભાષા ઉપરાંત, કોર્ટે તે સંદર્ભની તપાસ કરવી પડે છે જેમાં જોગવાઈનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે અને તે કયો હેતુ પ્રાપ્ત કરવા માંગે છે. તેને ઘડવા માટે ધારાસભાનો ઇરાદો અને તેના અમલીકરણથી તેને લગતા વ્યક્તિઓને થતી ગંભીર અને સામાન્ય અસુવિધાઓ અથવા અન્યાયને શોધવા પણ જરૂરી બની શકે છે. જોગવાઈ ફરજિયાત છે જો તે કંઈક કરવા સક્ષમ બનાવવાના હેતુથી પસાર કરવામાં આવી હોય અને અમુક વસ્તુઓ કરવા માટેની ઔપચારિકતાઓ નિર્ધારિત કરે છે.

૧૬. દત્તાત્રેય મોરેશ્વર વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૫૨ એસસી ૧૮૧ માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે જે કાયદો જાહેર ફરજો બનાવે છે તે માર્ગદર્શક છે પરંતુ જો તે ખાનગી અધિકારો આપે છે તો તે ફરજિયાત છે. આ ચુકાદામાંથી સંબંધિત ફકરો નીચે ટાંકવામાં આવ્યો છે:—

"તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે સામાન્ય રીતે કહીએ તો જાહેર ફરજો બનાવતી કાયદાની જોગવાઈઓ માર્ગદર્શક છે અને ખાનગી અધિકારો આપતી જોગવાઈઓ ફરજિયાત છે. જ્યારે કાયદાની જોગવાઈ જાહેર ફરજના પાલન સાથે સંબંધિત હોય અને કેસ એવો

હોય કે આ ફરજની અવગણના કરીને કરવામાં આવેલા કાર્યોને રદબાતલ ઠેરવવાથી એવા વ્યક્તિઓને ગંભીર સામાન્ય અસુવિધા અથવા અન્યાય થશે કે જેઓ ફરજ સોંપાયેલ લોકો પર કોઈ નિયંત્રણ ધરાવતા નથી અને તે જ સમયે ધારાસભાના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યને પ્રોત્સાહન આપશે નહીં, ત્યારે આવી જોગવાઈઓને માત્ર માર્ગદર્શક ગણવાની અદાલતોની પ્રથા રહી છે અને તેમની અવગણના કરવાથી કરવામાં આવેલા કાર્યોની માન્યતાને અસર થતી નથી."

૧૮. રજા બુલંદ સુગર કો. લિ., રામપુર વિ. મ્યુનિસિપલ બોર્ડ, રામપુર એઆઈઆર ૧૯૬૫ એસસી ૮૯૫; અને સ્ટેટ ઓફ મૈસુર વિ. વી.કે. કંગન, એઆઈઆર ૧૯૭૫ એસસી ૨૧૯૦ માં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે જોગવાઈ ફરજિયાત છે કે માર્ગદર્શક છે, તે આખરી વિશ્લેષણમાં, કાયદો બનાવનારના ઈરાદા પર નિર્ભર રહેશે અને તે માત્ર જોગવાઈની શબ્દરચના પરથી જ નહીં પરંતુ તેની પ્રકૃતિ, તેની ડિઝાઈન અને એક અથવા બીજી રીતે તેનું અર્થઘટન કરવાથી આવનારા પરિણામને ધ્યાનમાં રાખીને પણ ભેગું કરવું પડશે.

૧૯. શરીફ-ઉદ-દીન વિ. અબ્દુલ ગની લોનમાં આ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે ફરજિયાત અને માર્ગદર્શક નિયમ વચ્ચેનો તફાવત એ છે કે અગાઉના નિયમનું કડક પાલન જરૂરી છે જ્યારે પછીના કિસ્સામાં, નિયમનું નોંધપાત્ર પાલન પૂરતું હોઈ શકે છે અને જ્યાં કાયદો પ્રદાન કરે છે કે કોઈ ચોક્કસ નિયમનું પાલન

કરવામાં નિષ્ફળતા ચોક્કસ પરિણામ તરફ દોરી જશે, ત્યારે જોગવાઈનું ફરજિયાત તરીકે અર્થઘટન કરવું આવશ્યક છે.

૨૫. આ મુદ્દા પરના કાયદાને એ અસર માટે સારાંશ આપી શકાય છે કે કોઈ જોગવાઈને ફરજિયાત જાહેર કરવા માટે, જોગવાઈનું પાલન ન કરવાથી સમગ્ર કાર્યવાહી અમાન્ય થઈ શકે છે કે કેમ તે કસોટી લાગુ કરવાની છે. જોગવાઈ ફરજિયાત છે કે માર્ગદર્શક, તે ધારાસભાના ઇરાદા પર આધાર રાખે છે અને ભાષા પર નહીં કે જેના માટે ઇરાદો ઢંકાયેલો છે. આ મુદ્દાની તપાસ પ્રશ્નમાં રહેલી વૈધાનિક જોગવાઈઓના સંદર્ભ, વિષયવસ્તુ અને ઉદ્દેશ્યને ધ્યાનમાં રાખીને કરવાની રહેશે. કોર્ટ એ શોધી શકે છે કે તેનું એક યા બીજી રીતે અર્થઘટન કરવાથી શું પરિણામ આવશે અને કાયદો જોગવાઈઓનું પાલન ન થવાની આકસ્મિકતા માટે પ્રદાન કરે છે કે કેમ અને શું પાલન ન કરવાથી નાનો દંડ અથવા ગંભીર પરિણામ આવશે અને શું કોઈ ચોક્કસ અર્થઘટન કાયદાને નિષ્ફળ બનાવશે કે હતાશ કરશે અને જો જોગવાઈ ફરજિયાત છે, તો તેના ભંગમાં કરવામાં આવેલ કૃત્ય અમાન્ય ગણાશે."

(સી) માનનીય એપેક્સ કોર્ટે સુશ્રી ઇરા, ડૉ. મંજુલા ક્રિપેનડોઈ મારફતે વિ. રાજ્ય (દિલ્હીની રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ સરકાર) અને અન્યના કેસમાં એઆઈઆર ૨૦૧૭ એસસી ૩૪૫૭ માં નોંધ્યા મુજબ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"(આર. એફ. નરીમન, જે. દ્વારા સંમત થતા). ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનના પ્રકાશમાં સમગ્ર અધિનિયમ વાંચવાથી આમ, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ધારાસભ્યનો ઇરાદો બાળકો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનો હતો, જેમ કે સામાન્ય રીતે સમજવામાં આવે છે એટલે કે શારીરિક રીતે ૧૮ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની વ્યક્તિઓ. તે નક્કી કરવાનું છે કે શું ન્યાયાધીશ કાયદામાં તેના ઉદ્દેશ્યના પ્રકાશમાં જે કરચલીઓ મળી હતી તેને માત્ર ઇસ્ત્રી કરી છે, અથવા તેણે તે સામગ્રીમાં ફેરફાર કર્યો છે જેમાંથી અધિનિયમ વાળાયેલો છે. ટૂંકમાં, તફાવત 'છે' અને 'હોવું જોઈએ' વચ્ચેનો જાણીતો દાર્શનિક તફાવત છે. શું ન્યાયાધીશ પોતાને ધારાસભ્યની જગ્યાએ મૂકે છે અને પોતાને પૂછે છે કે શું ધારાસભ્ય ચોક્કસ પરિણામનો ઇરાદો ધરાવતા હતા, અથવા શું તે જણાવે છે કે આ ધારાસભ્યનો ઇરાદો હોવો જોઈએ અને તે શું વિચારે છે તે જણાવે છે કે શું કરવું જોઈએ અને જો તે ધારાસભ્ય હોત. જો બાદમાં હોય, તો તે સ્પષ્ટ છે કે ન્યાયાધીશ ધારાસભ્યના માનવામાં આવતા ઇરાદા દ્વારા કાયદામાં જે છે તેના કરતાં કંઈક વધુ ઉમેરશે અને કાયદાના સર્જનાત્મક અર્થઘટનથી આગળ વધીને પોતે કાયદો ઘડવા જશે. આ બિંદુએ ન્યાયાધીશ ધારાસભ્ય બની જાય છે, કાયદો શું છે તે જણાવવાને બદલે કાયદો શું હોવો જોઈએ તે જણાવે છે. સમાન વિષય પરના (અન્ય કાયદાઓની ચકાસણી આને વધુ સ્પષ્ટ કરશે.

(દીપક મિશ્રા, જે. દ્વારા) કાયદાના કાયદાકીય ઇરાદા અને હેતુને પ્રકાશિત કરવા માટે એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખવી કે સંદર્ભનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન થવું જોઈએ.

ધારાસભાના ઇરાદાને સુનિશ્ચિત કરવા માટે જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતી વખતે કોર્ટની આ સૌથી મહત્વની ફરજ છે, કારણ કે તે એક સ્વીકૃત સિદ્ધાંત છે કે ધારાસભા યોગ્ય શબ્દોના ઉપયોગથી પોતાને વ્યક્ત કરે છે અને કોઈપણ અસ્પષ્ટતાની ગેરહાજરીમાં અથવા પરિણામી અસર કોઈપણ વાહિયાતતા તરફ દોરી જતી નથી, સર્જનાત્મકતાના નામે કોઈ અન્ય સહાય શોધવાની કોઈ જગ્યા નથી. સામાજિક કલ્યાણના કાયદાઓની વાત આવે ત્યારે કાયદાના પાઠ અને સંદર્ભ, તે જે નુકસાનને દૂર કરવા માંગે છે અને ધારાસભાના મૂળભૂત ઇરાદાને ધ્યાનમાં રાખીને હેતુપૂર્ણ અર્થઘટન ની પદ્ધતિ અપનાવવી જોઈએ. જો હેતુ નિષ્ફળ જાય, તો વાહિયાત પરિણામ આવે છે. કોર્ટે કંજૂસ હોવાની જરૂર નથી અને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં શબ્દ પૂરો પાડવાનો આશરો લેવા માટે વ્યાપક વલણ રાખવું જોઈએ. સામાજિક કલ્યાણ અથવા લાભકારી કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે વ્યક્તિએ 'રંગ', 'સામગ્રી', અને 'કાયદાઓના સંદર્ભ' દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવવું પડે છે. ન્યાયાધીશે પોતાની જાતને કડક ભાષાકીય અર્થઘટનની સાંકળોમાંથી મુક્ત કરવી પડશે અને એવો માર્ગ મોકળો કરવો પડશે જે કાયદાકીય ઇરાદાના આત્માની સેવા કરે અને તે કિસ્સામાં તે વાસ્તવિક સર્જનાત્મક બાંધકામવાદી ન્યાયાધીશ બને છે. કાયદાકીય ઉદ્દેશ્ય કાયદાના પાઠ, સામગ્રી અને સંદર્ભમાંથી એકત્ર કરી શકાય તેવો હોવો જોઈએ અને હેતુપૂર્ણ અભિગમ કાયદાના કાર્યાત્મક સિદ્ધાંતને મદદરૂપ થવો જોઈએ અને વધારવો જોઈએ. તે સિવાય, જો અર્થઘટન અસુવિધા પેદા કરે તેવી શક્યતા હોય, તો તેને ટાળવું જોઈએ, અને કાયદો બનાવનારાઓના ઇરાદા અંગે ન્યાયાધીશની

વ્યક્તિગત ધારણા અથવા માન્યતા વિશે વિચારવું જોઈએ નહીં. હેતુપૂર્ણ અભિગમ અપનાવવા માટે આવશ્યકતા હોવી જ જોઈએ. ન્યાયાધીશ, સર્જનાત્મક રીતે બાંધકામવાદી વ્યક્તિત્વની ભૂમિકા ધારણ કરીને, તેના વિચાર અને વિચારને અનુરૂપ કોઈપણ રંગની ટોપી પહેરવી જોઈએ નહીં અને માન્ય અથવા સ્વીકાર્ય મર્યાદાની બહાર ખેંચાતા શબ્દો સાથે કુસ્તી કરવા માટે તેની વિચાર પ્રક્રિયાને આગળ ધપાવવી જોઈએ નહીં. તે ધારાસભા દ્વારા વપરાતી ભાષાને નુકસાન પહોંચાડવાની સંભાવના ધરાવે છે."

૧૭. કોઈપણ કાયદાની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ પર વિચાર કરવા માટે, વ્યક્તિએ અધિનિયમની પ્રસ્તાવના જોવી પડશે.

૧૭.૧ માનનીય એપેક્સ કોર્ટે આર. વેંકટસ્વામી નાયડુ અને અન્ય વિ. નરસરામ નારાયણદાસ ના કેસમાં એઆઈઆર ૧૯૬૬ એસસી ૩૬૧ માં નોંધ્યા મુજબ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"પ્રસ્તાવના એ કાયદાના અર્થઘટનની ચાવી છે પરંતુ તે સામાન્ય રીતે અધિકારો આપતો અથવા છીનવી લેતો સ્વતંત્ર કાયદો નથી અને સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ કાયદાના ભાગને પ્રતિબંધિત કે વિસ્તૃત કરી શકતો નથી. કાયદાનો હેતુ

ઘણીવાર પ્રસ્તાવનામાં વર્ણવવામાં આવે છે પરંતુ તેનો ઉપાય જે અનિષ્ટને દૂર કરવાનો છે તેનાથી આગળ વધી શકે છે."

૧૭.૨ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની પ્રસ્તાવનાનો સંદર્ભ આપવો ફાયદાકારક રહેશે, જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં હોવાનો આક્ષેપ કરાયેલા અને જણાયેલા બાળકો અને સંભાળ અને રક્ષણની જરૂરિયાતવાળા બાળકોને લગતા કાયદાને એકીકૃત કરવા અને સુધારવા માટેનો અધિનિયમ, યોગ્ય સંભાળ, રક્ષણ, વિકાસ, સારવાર, સામાજિક પુનઃએકીકરણ દ્વારા તેમની મૂળભૂત જરૂરિયાતો પૂરી કરીને, બાળકોના શ્રેષ્ઠ હિતમાં બાબતોના નિર્ણય અને નિકાલમાં બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ અભિગમ અપનાવીને અને અહીં પ્રદાન કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાઓ, અને સ્થાપિત સંસ્થાઓ અને સંસ્થાઓ દ્વારા તેમના પુનર્વસન માટે અને તેની સાથે જોડાયેલ અથવા આકસ્મિક બાબતો માટે.

જ્યારે, બંધારણની જોગવાઈઓ કલમ ૧૫ ની કલમ (૩), કલમ ૩૯ ની કલમો (૬) અને (એફ), કલમ ૪૫ અને કલમ ૪૭ હેઠળ, રાજ્ય પર સત્તાઓ આપે છે અને ફરજો લાદે છે કે બાળકોની તમામ જરૂરિયાતો પૂરી થાય અને તેમના મૂળભૂત માનવાધિકારોનું સંપૂર્ણ રક્ષણ થાય;

અને જ્યારે, ભારત સરકારે ૧૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૯૨ ના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સામાન્ય સભા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા બાળ અધિકારોના સંમેલનને સ્વીકાર્યું છે, જેણે બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતને સુરક્ષિત કરવા માટે તમામ રાજ્ય પક્ષો દ્વારા પાલન કરવાના ધોરણોનો સમૂહ નિર્ધારિત કર્યો છે;

અને જ્યારે, જુવેનાઇલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ (૨૦૦૦ નો ૫૬) ફરીથી ઘડવો હિતાવહ છે જેથી કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં હોવાનો આક્ષેપ કરાયેલા અને જણાયેલા બાળકો અને સંભાળ અને રક્ષણની જરૂરિયાતવાળા બાળકો માટે વ્યાપક જોગવાઈઓ કરી શકાય, બાળ અધિકારો પરના સંમેલનમાં નિર્ધારિત ધોરણો, જુવેનાઇલ જસ્ટિસના વહીવટ માટેના સંયુક્ત રાષ્ટ્રના માનક ન્યૂનતમ નિયમો, ૧૯૮૫ (બેઈજિંગ નિયમો), તેમની સ્વતંત્રતાથી વંચિત જુવેનાઇલના રક્ષણ માટેના સંયુક્ત રાષ્ટ્રના નિયમો (૧૯૯૦), બાળકોના રક્ષણ પર હેગ કન્વેન્શન અને આંતર-દેશીય દત્તક ગ્રહણના સંદર્ભમાં સહકાર (૧૯૯૩), અને અન્ય સંબંધિત આંતરરાષ્ટ્રીય સાધનોને ધ્યાનમાં લેતા."

૧૭.૩ માનનીય એપેક્સ કોર્ટે પ્રતાપ સિંહ વિ. ઝારખંડ રાજ્યના કેસમાં (૨૦૦૫) ૩ એસસીસી ૫૫૧ માં નોંધ્યા મુજબ જુવેનાઇલ જસ્ટિસ સંબંધિત

આંતરરાષ્ટ્રીય જવાબદારી માટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે જે પ્રસ્તાવનામાં સમાયેલ છે:

"૧૦. આમ, અધિનિયમનો સમગ્ર ઉદ્દેશ્ય ઉપેક્ષિત ગુનાહિત જુવેનાઈલની સંભાળ, રક્ષણ, સારવાર, વિકાસ અને પુનર્વસન પ્રદાન કરવાનો છે. તે એક લાભકારી કાયદો છે જેનો હેતુ ઉપેક્ષિત અથવા ગુનાહિત જુવેનાઈલને અધિનિયમનો લાભ ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે. તે સુસ્થાપિત કાયદો છે કે લાભકારી કાયદાના કાયદાનું અર્થઘટન કાયદાના હેતુને આગળ વધારવા માટે હોવું જોઈએ જેના માટે તે બનાવવામાં આવ્યો છે અને કાયદાના હેતુને નિષ્ફળ બનાવવા માટે નહીં.

૪૮. જુવેનાઈલ જસ્ટિસ કાયદાનો હેતુ એવા બાળકોને રાહત પૂરી પાડવાનો છે જેમને પુખ્ત વયના લોકો સાથે કેદ કરવામાં આવતા હતા અને વિવિધ પ્રકારના દુર્વ્યવહારનો ભોગ બનતા હતા. કાયદાના ખૂબ જ ઉદ્દેશ્ય અને હેતુની પ્રશંસા સ્પષ્ટ સમજણ સાથે જોવામાં આવે તે યોગ્ય રહેશે જેણે ગુનાહિત જુવેનાઈલને રાહત લાવવાની માંગ કરી હતી.

૬૪. જુવેનાઈલ જસ્ટિસ એક્ટ ખાસ કરીને આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાનો સંદર્ભ આપે છે. નિયમોની સંબંધિત જોગવાઈઓ તેમાં સામેલ છે. આંતરરાષ્ટ્રીય સંધિઓ, કરારો અને સંમેલનો ભલે આપણા મ્યુનિસિપલ કાયદાનો ભાગ ન હોય, પરંતુ ભારત ઉક્ત સંધિઓનો પક્ષકાર છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અદાલતો દ્વારા તેનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે અને અનુસરી શકાય છે. ઝડપી સુનાવણીનો અધિકાર

નવો અધિકાર નથી. તે આપણા બંધારણમાં તેની કલમ ૧૪ અને ૨૧ ના સંદર્ભમાં સમાવિષ્ટ છે. આંતરરાષ્ટ્રીય સંધિઓ તેને માન્યતા આપે છે. તે હવે સ્પષ્ટ છે કે માનવાધિકારના કોઈપણ ઉલ્લંઘનને નીચી નજરે જોવામાં આવશે. આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાની કેટલીક જોગવાઈઓ ભલે આપણા મ્યુનિસિપલ કાયદાનો ભાગ ન હોય પરંતુ અદાલતો બંધારણના સંદર્ભમાં નવા અધિકારો શોધવા માટે તેનો સંદર્ભ લેતા અચકાતી નથી. ભારતનું બંધારણ અને અન્ય ચાલુ કાયદાઓ આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાના નિયમો સાથે સુસંગત રીતે વાંચવામાં આવ્યા છે. બંધારણ એ કાયદાકીય સત્તાનો સ્ત્રોત છે અને તેનો ઉપયોગ નથી. આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાના સિદ્ધાંતો જ્યારે પણ લાગુ પડે છે ત્યારે તે વૈધાનિક સૂચિતાર્થ તરીકે કાર્ય કરે છે પરંતુ વર્તમાન કેસમાં ધારાસભાએ પોતાને તેના દ્વારા બંધાયેલી માની છે અને, આમ, બંધારણીય જોગવાઈઓ અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાની અવગણના કરીને અને ભારતના બંધારણની કલમ ૨૦ અને ૨૧ ના સંદર્ભમાં પણ કાયદો ઘડ્યો નથી. તેથી, કાયદાને આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદા અનુસાર સમજવો જોઈએ, આપણા બંધારણનો ભાગ III મૂળભૂત તેમજ પ્રક્રિયાગત અધિકારોનું રક્ષણ કરે છે. તેમાંથી ઉદ્ભવતા સૂચિતાર્થો ન્યાયતંત્ર દ્વારા અસરકારક રીતે સુરક્ષિત હોવા જોઈએ. ક્ષેત્રમાં કાર્યરત બંધારણીય તેમજ આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને કાયદાને સંદર્ભિત અર્થ આપવો જરૂરી છે.

૭૨. નિયમોના આર. ૨૦.૧ ના સંદર્ભમાં આપણે નોંધી શકીએ છીએ કે કેટલાક કાયદાઓ, ઉદાહરણ તરીકે, યુ.એસ.એ. ના કેટલાક રાજ્યોના ફેમિલી કોર્ટ એક્ટમાં જુવેનાઇલ કાર્યવાહીના દરેક તબક્કાને નિયંત્રિત કરતી સમય મર્યાદા સ્થાપિત કરતી જોગવાઈઓ છે, જેનો હેતુ કાર્યવાહીના તમામ તબક્કાઓ પર ઝડપી અને નિશ્ચિત નિર્ણયની ખાતરી કરવાનો છે.

૭૩. આવો જ એક મુદ્દો કેલિફોર્નિયાની સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા આલ્ફ્રેડો વિ. સુપિરિયર કોર્ટ, ૮૪૯ P ૨ડી ૧૩૩૦ (સીએ/ ૧૯૯૩) માં તપાસવામાં આવ્યો હતો જેમાં એક જુવેનાઇલે મુક્તિ મેળવવા માટે હેબિયસ કોર્પસ ની માંગ કરી હતી. કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે ચોથો સુધારો જુવેનાઇલ સુનાવણી માટે જરૂરી ત્વરિતતા માટે સત્તા પૂરી પાડે છે. આગળ એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સંસ્થાકીય નિયંત્રણોમાંથી મુક્તિમાં જુવેનાઇલના હિતને કારણે અટકાયત માટેની વૈધાનિક સમય મર્યાદા સમાપ્ત થવા પર સગીરને મુક્ત કરવો જોઈએ. કોર્ટે સૂચવ્યું કે એકવાર જુવેનાઇલને મુક્ત કરવામાં આવ્યા પછી સુનાવણી માટે આપવામાં આવેલ સમય લંબાવવામાં આવશે, અને તેને ફગાવી દેવો એ એકમાત્ર જરૂરી ઉપાય નથી.

૭૯. આ દલીલ એક કરતાં વધુ કારણોસર સ્વીકારી શકાય નહીં. ઉક્ત અધિનિયમ માત્ર એક લાભકારી કાયદો નથી, પરંતુ ઉપચારાત્મક પણ છે. આ અધિનિયમનો હેતુ પુખ્ત વયના ગુનેગારોની સરખામણીમાં જુવેનાઇલને સંભાળ, રક્ષણ અને પુનર્વસન આપવાનો છે. જુવેનાઇલ જસ્ટિસના વહીવટ માટેના સંયુક્ત રાષ્ટ્રના માનક ન્યૂનતમ નિયમોના નિયમ ૪ ને ધ્યાનમાં રાખીને, એ

પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ગુનાહિત જવાબદારીના નૈતિક અને મનોવૈજ્ઞાનિક ઘટકો પણ જુવેનાઈલને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં એક પરિબળ હતા. તેથી, પ્રથમ ઉદ્દેશ્ય જુવેનાઈલના સુખાકારીને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે અને બીજો ઉદ્દેશ્ય પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને લાવવાનો છે જેના દ્વારા અને જે હેઠળ પીડિત સહિત ગુનેગાર અને ગુના બંનેના સંજોગોમાં પ્રતિક્રિયાની પ્રમાણસરતા સુરક્ષિત હોવી જોઈએ. સારમાં, નિયમ ૫ જુવેનાઈલ અપરાધ અને ગુનાના કોઈપણ કેસમાં વાજબી પ્રતિક્રિયા કરતાં ઓછી અને વધુ કંઈ માંગતો નથી. કાયદામાં વપરાતા 'જુવેનાઈલ' અભિવ્યક્તિનો અર્થ તેની પ્રકૃતિના કારણે નિશ્ચિત તારીખના સંદર્ભમાં સોંપવો પડશે. 'જુવેનાઈલ' શબ્દને ચોક્કસ અર્થ આપવો જોઈએ. એક વ્યક્તિ એક હેતુ માટે જુવેનાઈલ અને અન્ય હેતુ માટે પુખ્ત વયની હોઈ શકે નહીં. બંધારણીય અને વૈજ્ઞાનિક યોજનાને ધ્યાનમાં રાખીને, સંસદ માટે ખાસ જણાવવું જરૂરી ન હતું કે જુવેનાઈલની ઉંમર ગુનાના કમિશનની તારીખે નક્કી થવી જોઈએ. તે વૈજ્ઞાનિક યોજનામાં અંતર્ગત છે. કાયદાનું અર્થઘટન યોજના અને બાબતોની સામાન્ય સ્થિતિ અને તેમાંથી આવતા પરિણામોને ધ્યાનમાં રાખીને કરવું જોઈએ. આધુનિક અભિગમ એ ધ્યાનમાં લેવાનો છે કે શું કોઈ બાળક ગુનાહિત જવાબદારીના નૈતિક અને મનોવૈજ્ઞાનિક ઘટકો સુધી જીવી શકે છે, એટલે કે, શું બાળક, તેના અથવા તેણીના વ્યક્તિગત સમજદારી અને સમજણના આધારે આવશ્યકપણે અસામાજિક વર્તન માટે જવાબદાર ગણી શકાય છે.

૮૪. કાયદો, તે જાણીતું છે, એવી રીતે સમજવો જોઈએ કે જેથી તેને ઊત્તરેસ મેગીસ વેલાત કોમ પેરેત ના સિદ્ધાંત પર અસરકારક અને કાર્યરત બનાવી શકાય. અદાલતો કોઈપણ અર્થઘટન સામે સખત રીતે ઝુકે છે જે કાયદાને નિર્રર્થક બનાવવાનું વલણ ધરાવે છે. જ્યારે બે અર્થો, એક કાયદાને એકદમ અસ્પષ્ટ, સંપૂર્ણપણે અઘરો અને એકદમ અર્થહીન બનાવે છે અને બીજો નિશ્ચિતતા અને અર્થપૂર્ણ તરફ દોરી જાય છે, તો આવી ઘટનામાં પછીનાનું પાલન થવું જોઈએ."

૧૭.૪ એવું કહી શકાય કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ યોગ્ય સંભાળ, રક્ષણ, વિકાસ, સારવાર, સામાજિક પુનઃએકીકરણ દ્વારા તેમની મૂળભૂત જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતમાં બાબતોના નિર્ણય અને નિકાલમાં બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ અભિગમ અપનાવીને ઘડવામાં આવ્યો છે. તેથી પ્રસ્તાવનામાં સમાવિષ્ટ સિદ્ધાંત સાથે સુમેળમાં અર્થઘટન કરવું જરૂરી છે.

૧૮. માનનીય એપેક્સ કોર્ટે ક્રિમિનલ જસ્ટિસ સિસ્ટમ અને જુવેનાઈલ સિસ્ટમ વચ્ચેના તફાવતની નોંધ લીધી હતી અને ડૉ. સુબ્રમણ્યમ સ્વામી અને અન્ય વિ. રાજુ મારફતે સભ્ય, જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડ અને અન્યના કેસમાં એઆઈઆર ૨૦૧૪ એસસી ૧૬૪૯ માં નોંધાયેલા ચુકાદામાં જુવેનાઈલ જસ્ટિસ સિસ્ટમ એ સી.સી.એલ નું નિયમન કરવા માટે નથી પરંતુ પ્રામાણિક જીવન જીવવા માટે

જુવેનાઈલને સુધારવા અને પુનર્વસન કરવા માંગે છે તે વાત પર ભાર મૂક્યો હતો જે નીચે મુજબ છે:

"૩૮. કેસનું આગળનું નોંધપાત્ર પાસું જે પ્રકાશિત કરવું જરૂરી છે તે ભારતમાં કામ કરતી જુવેનાઈલ જસ્ટિસ સિસ્ટમ અને ક્રિમિનલ જસ્ટિસ સિસ્ટમમાં તફાવતો છે. ડબ્લ્યુ. પી. નં. ૨૦૪ ઓફ ૨૦૧૩ માં કરવામાં આવેલી દલીલો સાથે આની સુસંગતતા હશે. અહીં નીચે આપેલ વર્ણન દ્વારા તફાવતો ધ્યાનમાં લેવા અનુકૂળ રહેશે:

(એ) ટ્રાયલ પૂર્વેની પ્રક્રિયાઓ

(i) એફ.આઈ.આર દાખલ કરવી:

(ii) તપાસ અને પૂછપરછ:

ક્રિમિનલ જસ્ટિસ સિસ્ટમ: સી.આર.પી.સી ની કલમ ૧૫૬ અને ૧૫૭ કોન્ફિડેન્સિયલ ગુનાઓની તપાસ કરવાની પોલીસની સત્તા અને પ્રક્રિયા સાથે વ્યવહાર કરે છે. પોલીસ સાક્ષીઓની તપાસ કરી શકે છે અને તેમના નિવેદનો રેકૉર્ડ કરી શકે છે. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, પોલીસ અધિકારીએ કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટને અંતિમ અહેવાલ સબમિટ કરવો જરૂરી છે.

જેજે સિસ્ટમ: સિસ્ટમ પોલીસ તપાસ માટે ઓછી જગ્યા સાથે જેજે બોર્ડ સમક્ષ પકડાયેલા જુવેનાઇલની તાત્કાલિક રજૂઆતની કલ્પના કરે છે. પ્રથમ સુનાવણી પહેલાં, પોલીસે માત્ર જુવેનાઇલની સામાજિક પૃષ્ઠભૂમિ, પકડવાના સંજોગો અને કથિત ગુનાનો અહેવાલ બોર્ડ (નિયમ ૧૧(૧૧)) ને સુપરત કરવાનો રહેશે. બિન-ગંભીર પ્રકૃતિના કિસ્સામાં, અથવા જ્યાં જુવેનાઇલને પકડવો એ બાળકના હિતમાં ન હોય, ત્યાં પોલીસે તેના માતાપિતા/વાલીને જણાવવું જરૂરી છે કે તેના કથિત ગુનાની વિગતો અને તેની સામાજિક પૃષ્ઠભૂમિ બોર્ડ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી છે. (નિયમ ૧૧(૯)).

(iii) ધરપકડ:

(iv) જામીન:

(બી) ટ્રાયલ અને નિર્ણય

ક્રિમિનલ જસ્ટિસ સિસ્ટમ હેઠળ આરોપીની ટ્રાયલ સારી રીતે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા દ્વારા સંચાલિત થાય છે જેનો સાર આરોપી સામે લાવવામાં આવેલા આરોપની સ્પષ્ટતા છે; વિશ્વસનીય અને કાનૂની પુરાવા દ્વારા આરોપ સાબિત કરવાની પ્રોસિક્યુશનની ફરજ અને આરોપીની નિર્દોષતાની ધારણા. દોષની જાણ વાજબી શંકાથી પર સાબિતીની કસોટી પર થવી જોઈએ પરંતુ જો દોષિત ઠરે છે, તો પ્રદાન કર્યા મુજબની સજા થોડા અથવા કોઈ અપવાદ વિના લાદવી જરૂરી છે.

આરોપી મધ્ય માર્ગે મૂકવામાં આવેલા આરોપ(ઓ) માંથી મુક્તિ (ડિસ્ચાર્જ જે નિર્દોષ મુક્ત કરવા સમાન છે) માંગવા માટે હકદાર છે.

જેજે સિસ્ટમ: કલમ ૧૪ હેઠળ, જ્યારે પણ કોઈ ગુનાનો આરોપ ધરાવતા જુવેનાઈલને જેજે બોર્ડ સમક્ષ લાવવામાં આવે છે, ત્યારે બોર્ડે જેજે એક્ટ હેઠળ 'પૂછપરછ' હાથ ધરવી આવશ્યક છે. પુખ્ત વયના વ્યક્તિ સાથે જુવેનાઈલની ટ્રાયલ ચલાવી શકાતી નથી. જુવેનાઈલની ઉંમરનું નિર્ધારણ દસ્તાવેજ પુરાવા (જેમ કે જન્મ પ્રમાણપત્ર, મેટ્રિક્યુલેશન પ્રમાણપત્ર અથવા મેડિકલ બોર્ડની તપાસ) ના આધારે થવું જરૂરી છે.

બોર્ડને નિયમ ૧૩ હેઠળ શક્ય તેટલી વહેલી તકે પૂછપરછ પૂર્ણ કરવાની અપેક્ષા છે. વધુમાં, બોર્ડે પોતાને સંતુષ્ટ કરવું જરૂરી છે કે પોલીસ અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા જુવેનાઈલને ત્રાસ આપવામાં આવ્યો નથી અને જો દુર્વ્યવહાર થયો હોય તો પગલાં લેવા. કાર્યવાહી શક્ય તેટલી સરળ રીતે થવી જોઈએ અને બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ વાતાવરણ જાળવવું જોઈએ (આર.૧૩(૨)(બી)), અને જુવેનાઈલને સાંભળવાનો અધિકાર આપવો જોઈએ (ખંડ (સી)). પૂછપરછ વિરોધી કાર્યવાહીની ભાવનામાં થવી જોઈએ નહીં, એ હકીકત કે બોર્ડ સાક્ષીઓની તપાસમાં પણ ધ્યાનમાં રાખે તેવી અપેક્ષા છે (આર.૧૩(૩)). આર.૧૩(૪) પ્રદાન કરે છે કે બોર્ડે જુવેનાઈલની તપાસ કરતી વખતે અને તેનું નિવેદન નોંધતી વખતે તેને હળવાશ આપવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ; બોર્ડે તેને માત્ર કથિત ગુનાના સંજોગો જ નહીં પરંતુ તેની ઘર અને સામાજિક આસપાસની સ્થિતિ વિશે

પણ ડર્યા વિના બોલવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવો જોઈએ. અધિનિયમનો અંતિમ ઉદ્દેશ્ય જુવેનાઈલનું પુનર્વસન હોવાથી, બોર્ડ માત્ર ગુનાના આક્ષેપો સાથે સંબંધિત નથી પણ આવા કારણોને અસરકારક રીતે સામનો કરવા માટે અંતર્ગત સામાજિક કારણો સાથે પણ સંબંધિત છે.

જો યોગ્ય લાગે તો બોર્ડે પૂછપરછ દરમિયાન જુવેનાઈલની હાજરી માફ કરવી જોઈએ (એસ.૪૭). બોર્ડ જુવેનાઈલની સંડોવણી અંગે નિષ્કર્ષ કાઢે તે પહેલાં, તેણે કલ્યાણ અધિકારી (આર.૧૫(૨)) દ્વારા તૈયાર કરાયેલ સામાજિક તપાસ અહેવાલ પર વિચાર કરવો જોઈએ.

પૂછપરછ ચાર મહિનાથી વધુ લંબાવી જોઈએ નહીં સિવાય કે કેસના સંજોગોને કારણે બોર્ડ વિશેષ કારણોસર સમયગાળો લંબાવે. તમામ બિન-ગંભીર ગુનાઓમાં, ૬ મહિનાથી વધુનો વિલંબ ટ્રાયલને સમાપ્ત કરશે (આર.૧૩(૭)).

(સી) સજા:...

(ડી) ટ્રાયલ પછીની પ્રક્રિયાઓ:

જેજે સિસ્ટમ: કોઈ ગુનો કર્યો હોવાનું જણાયેલ જુવેનાઈલ સાથે કોઈ ગેરલાયકાત જોડાતી નથી. અપીલના સમયગાળાની સમાપ્તિ પછી અથવા વાજબી સમયગાળા પછી તેના કેસના રેકૉર્ડ્સ કાઢી નાખવામાં આવે છે.

જેજે એક્ટની કલમ ૪૦ પ્રદાન કરે છે કે જુવેનાઈલનું પુનર્વસન અને સામાજિક પુનઃએકીકરણ બાળકોના ઘર અથવા વિશેષ ઘરમાં રોકાણ દરમિયાન શરૂ થાય છે. રાજ્ય સરકાર દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત "આફ્ટર-કેર સંસ્થાઓ" પ્રમાણિક, મહેનતુ અને ઉપયોગી જીવન જીવવામાં સક્ષમ બનાવવા માટે વિશેષ ઘરો છોડી ગયેલા જુવેનાઈલની સંભાળ લેવા માટેના કાર્યક્રમોનું આયોજન કરે છે.

(એફ) જેજે સિસ્ટમ અને ક્રિમિનલ જસ્ટિસ સિસ્ટમ વચ્ચેનો તફાવત:

૧. જુવેનાઈલ ગુનેગારોના સંદર્ભમાં એફઆઈઆર અને ચાર્જ-શીટ ફક્ત 'ગંભીર કેસો' માં જ દાખલ કરવામાં આવે છે, જ્યાં પુખ્ત સજા ૭ વર્ષથી વધી જાય છે.
૨. કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા જુવેનાઈલની "ધરપકડ" કરવામાં આવતી નથી, પરંતુ "પકડવામાં" આવે છે, અને તે માત્ર ગંભીર ગુનાના આક્ષેપોના કિસ્સામાં.

૩. એકવાર પકડાયા પછી, પોલીસે તાત્કાલિક આવા જુવેનાઈલને કલ્યાણ અધિકારીની દેખરેખ હેઠળ રાખવો જોઈએ, જેની ફરજ બોર્ડ સમક્ષ જુવેનાઈલને રજૂ કરવાની છે. આમ, પોલીસ જુવેનાઈલ પર ટ્રાયલ પૂર્વેની કસ્ટડી જાળવી રાખતી નથી.
૪. કોઈપણ સંજોગોમાં જુવેનાઈલને જેલ અથવા પોલીસ લોક-અપમાં અટકાયતમાં રાખવો જોઈએ નહીં, પછી ભલે તે બોર્ડની પૂછપરછ પહેલાં, દરમિયાન અથવા પછી હોય.
૫. કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા જુવેનાઈલને જામીન આપવા એ નિયમ છે.
૬. જેજે બોર્ડ બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ "પૂછપરછ" કરે છે અને વિરોધી ટ્રાયલ નહીં. આનો અર્થ એ નથી કે પૂછપરછની પ્રકૃતિ બિન-વિરોધી છે, કારણ કે પ્રોસિક્યુશન અને બચાવ પક્ષ બંને તેમના કેસ સબમિટ કરે છે. તેના બદલે, કાર્યવાહીની પ્રકૃતિ બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ રંગ પ્રાપ્ત કરે છે.
૭. ક્રિમિનલ ટ્રાયલનો ભાર આરોપીની દોષી અથવા નિર્દોષતા પર તારણ નોંધવાનો છે. સ્થાપિત દોષના કિસ્સામાં, સજાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય દોષી ગુનેગારને સજા કરવાનો છે. જુવેનાઈલ 'પૂછપરછ' નો ભાર જુવેનાઈલની દોષ/નિર્દોષતા શોધવા અને કથિત ગુનાના અંતર્ગત

સામાજિક અથવા કૌટુંબિક કારણોની તપાસ કરવાનો છે. આમ, જુવેનાઈલ સજાનો ઉદ્દેશ્ય ભૂલ કરનાર જુવેનાઈલને સુધારવા અને પુનર્વસન કરવાનો છે.

૮. એકવાર ગુનેગાર સજા ભોગવી લે પછી પુખ્ત ફોજદારી સિસ્ટમ તેની પ્રવૃત્તિઓનું નિયમન કરતી નથી. કારણ કે જેજે સિસ્ટમ જુવેનાઈલને સુધારવા અને પુનર્વસન કરવા માંગે છે, તે જુવેનાઈલ માટે પ્રામાણિક જીવન જીવવા માટે ટ્રાયલ પછીના માર્ગો સ્થાપિત કરે છે."

૧૯. આ કોર્ટે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ના પ્રકરણ II ની કેટલીક જોગવાઈઓની નોંધ લીધી છે જે બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણના સામાન્ય સિદ્ધાંત પ્રદાન કરે છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૩ – અધિનિયમના વહીવટમાં અનુસરવામાં આવતા સામાન્ય સિદ્ધાંતો.

કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકારો, બોર્ડ અને અન્ય એજન્સીઓ, જે પણ કિસ્સો હોય, આ અધિનિયમની જોગવાઈઓનો અમલ કરતી વખતે નીચેના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવશે, એટલે કે:–

(i) **નિર્દોષતાની ધારણાનો સિદ્ધાંત:** કોઈપણ બાળકને અઢાર વર્ષની ઉંમર સુધી કોઈપણ બદલો અથવા ગુનાહિત ઇશિદાથી નિર્દોષ માનવામાં આવશે.

(iii) સહભાગિતાનો સિદ્ધાંત: દરેક બાળકને સાંભળવાનો અને તેના હિતને અસર કરતી તમામ પ્રક્રિયાઓ અને નિર્ણયોમાં ભાગ લેવાનો અધિકાર રહેશે અને બાળકની ઉંમર અને પરિપક્વતાને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં રાખીને બાળકના મંતવ્યો ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

(iv) શ્રેષ્ઠ હિતનો સિદ્ધાંત: બાળક સંબંધિત તમામ નિર્ણયો પ્રાથમિક વિચારણા પર આધારિત હોવા જોઈએ કે તેઓ બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતમાં છે અને બાળકને સંપૂર્ણ ક્ષમતા વિકસાવવામાં મદદ કરવા માટે છે.

(vi) સુરક્ષાનો સિદ્ધાંત: એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે તમામ પગલાં લેવામાં આવશે કે બાળક સુરક્ષિત છે અને સંભાળ અને સુરક્ષા સિસ્ટમના સંપર્કમાં હોય ત્યારે અને તે પછી કોઈ નુકસાન, દુર્વ્યવહાર અથવા ખરાબ વર્તનનો ભોગ ન બને.

(xv) કાયદાનું સિદ્ધાંત: જ્યાં સુધી તે બાળકના અથવા સમગ્ર સમાજના શ્રેષ્ઠ હિતમાં ન હોય ત્યાં સુધી ન્યાયિક કાર્યવાહીનો આશરો લીધા વિના કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકો સાથે વ્યવહાર કરવાના પગલાંને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે."

૨૦. આ કોર્ટના ધ્યાનમાં એક લેખ આવ્યો છે એટલે કે સાઉલ મેકલોડ દ્વારા "એરિક એરિક્સનનાં સાયકોસોશિયલ ડેવલપમેન્ટના તબક્કા" [૨૦૧૮ માં અપડેટ થયેલ]. લેખ નીચે મુજબ વાંચે છે:

"એરિકસનના (૧૯૫૯) મનોસામાજિક વિકાસ ના સિદ્ધાંતમાં આઠ અલગ તબક્કાઓ છે, જેમાં ૧૮ વર્ષની ઉંમર સુધીમાં પાંચ તબક્કાઓ અને તે પછીના ત્રણ તબક્કાઓનો સમાવેશ થાય છે, જે પુખ્ત વયના લોકોમાં સારી રીતે થાય છે.

ફોર્ડ અને અન્ય ઘણા લોકોની જેમ, એરિક એરિકસને એવું જાણવી રાખ્યું હતું કે વ્યક્તિત્વ પૂર્વનિર્ધારિત ક્રમમાં વિકસે છે, અને દરેક પાછલા તબક્કા પર આધારિત છે. આને એપીજેનેટિક સિદ્ધાંત કહેવાય છે.

દરેક તબક્કા દરમિયાન, વ્યક્તિ મનોસામાજિક કટોકટીનો અનુભવ કરે છે જે વ્યક્તિત્વ વિકાસ માટે હકારાત્મક અથવા નકારાત્મક પરિણામ લાવી શકે છે.

એરિકસન (૧૯૬૩) માટે, આ કટોકટીઓ મનોસામાજિક પ્રકૃતિની છે કારણ કે તેમાં સમાજ (એટલે કે સામાજિક) ની જરૂરિયાતો સાથે સંઘર્ષ કરતા વ્યક્તિની (એટલે કે સાયકો) મનોવૈજ્ઞાનિક જરૂરિયાતો સામેલ છે.

સિદ્ધાંત મુજબ, દરેક તબક્કાની સફળતાપૂર્વક પૂર્ણતા તંદુરસ્ત વ્યક્તિત્વ અને મૂળભૂત ગુણોના સંપાદનમાં પરિણમે છે. મૂળભૂત ગુણો લાક્ષણિક શક્તિઓ છે જેનો ઉપયોગ અહંકાર અનુગામી કટોકટીઓને ઉકેલવા માટે કરી શકે છે.

તબક્કાને સફળતાપૂર્વક પૂર્ણ કરવામાં નિષ્ફળતા આગળના તબક્કાઓ પૂર્ણ કરવાની ક્ષમતા ઘટાડી શકે છે અને તેથી વધુ બિનઆરોગ્યપ્રદ વ્યક્તિત્વ અને

સ્વની ભાવનામાં પરિણમી શકે છે. આ તબક્કાઓ, જોકે, પછીના સમયે સફળતાપૂર્વક ઉકેલી શકાય છે.

સ્ટેજ	મનોસામાજિક કટોકટી	મૂળભૂત સફુણ	ઉંમર
૧.	ટ્રસ્ટ વિ. અવિશ્વાસ	આશા	૦-૧ ૧/૨
૨.	સ્વાયત્તતા વિ. શરમજનક	વિલ.	૧ ૧/૨-૩
૩.	પહેલ વિ. અપરાધબોધ	હેતુ	૩-૫
૪.	ઉદ્યોગ વિ. હીનતા	નિપુણતા	૫-૧૨
૫.	ઓળખ વિ. ભૂમિકા મૂંઝવણ	વફાદારી	૧૨-૧૮
૬.	આત્મીયતા વિ. અલગતા	પ્રેમ.	૧૮-૪૦
૭.	જનરેટિવિટી વિ. સ્ટેગ્રેશન	સંભાળ	૪૦-૬૫
૮.	અહંકાર અખંડિતતા વિ. નિરાશા	શાણપણ	૬૫+

૫. ઓળખ વિ. ભૂમિકાની મૂંઝવણ

પાંચમો તબક્કો ઓળખ વિ. ભૂમિકાની મૂંઝવણ છે, અને તે કિશોરાવસ્થા દરમિયાન, લગભગ ૧૨-૧૮ વર્ષથી થાય છે. આ તબક્કા દરમિયાન, કિશોરો વ્યક્તિગત મૂલ્યો, માન્યતાઓ અને લક્ષ્યોના તીવ્ર સંશોધન દ્વારા સ્વ અને વ્યક્તિગત ઓળખની ભાવના શોધે છે.

કિશોર મન અનિવાર્યપણે મન અથવા મોરેટોરિયમ છે, બાળપણ અને પુખ્તાવસ્થા વચ્ચેનો મનોસામાજિક તબક્કો, અને બાળક દ્વારા શીખેલી

નૈતિકતા અને પુખ્ત વયના દ્વારા વિકસાવવામાં આવતી નૈતિકતા વચ્ચે
(એરિક્સન, ૧૯૬૩. પૃષ્ઠ ૨૪૫)

આ વિકાસનો એક મોટો તબક્કો છે જ્યાં બાળકે પુખ્ત વયના તરીકેની
ભૂમિકાઓ શીખવી પડે છે. આ તબક્કા દરમિયાન કિશોર તેની ઓળખની ફરીથી
તપાસ કરશે અને તે અથવા તેણી બરાબર કોણ છે તે શોધવાનો પ્રયાસ કરશે.
એરિક્સન સૂચવે છે કે બે ઓળખ સામેલ છે: જાતીય અને વ્યવસાયિક.

બી (૧૯૯૨) મુજબ, આ તબક્કાના અંતે શું થવું જોઈએ તે "સ્વની
પુનઃસંકલિત ભાવના, શું કરવું અથવા બનવું, અને વ્યક્તિની યોગ્ય જાતીય
ભૂમિકા" છે. આ તબક્કા દરમિયાન કિશોરની શારીરિક છબી બદલાય છે.

એરિક્સન દાવો કરે છે કે કિશોરો થોડા સમય માટે તેમના શરીર વિશે અસ્વસ્થતા
અનુભવી શકે છે જ્યાં સુધી તેઓ અનુકૂળ ન કરી શકે અને ફેરફારોમાં "વિકસી"
ન શકે. આ તબક્કામાં સફળતા **વફાદારીના** ગુણ તરફ દોરી જશે. વફાદારીમાં
વૈચારિક મતભેદો હોઈ શકે ત્યારે પણ, અન્યને સ્વીકારવાના આધારે પોતાને
અન્ય લોકો માટે પ્રતિબદ્ધ કરવામાં સક્ષમ હોવાનો સમાવેશ થાય છે.

આ સમયગાળા દરમિયાન, તેઓ શક્યતાઓનું અન્વેષણ કરે છે અને તેમના
સંશોધનોના પરિણામના આધારે તેમની પોતાની ઓળખ બનાવવાનું શરૂ કરે છે.
સમાજમાં ઓળખની ભાવના સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળતા ("જ્યારે હું મોટો
થઈશ ત્યારે હું શું બનવા માંગુ છું તે મને ખબર નથી") ભૂમિકામાં મૂંઝવણ તરફ

દોરી શકે છે. ભૂમિકાની મૂંઝવણમાં વ્યક્તિ પોતાના વિશે અથવા સમાજમાં તેમના સ્થાન વિશે અચોક્કસ હોવાનો સમાવેશ થાય છે.

ભૂમિકાની મૂંઝવણ અથવા ઓળખની કટોકટીના જવાબમાં, કિશોર વિવિધ જીવનશૈલીઓ (દા.ત., કાર્ય, શિક્ષણ અથવા રાજકીય પ્રવૃત્તિઓ) સાથે પ્રયોગ કરવાનું શરૂ કરી શકે છે.

કોઈને ઓળખમાં દબાણ કરવાથી નકારાત્મક ઓળખ સ્થાપિત કરવાના રૂપમાં બળવો થઈ શકે છે, અને અસંતોષની આ લાગણી ઉપરાંત."

૨૦.૧ આર્ટિકલમાં જણાવ્યા મુજબ, બાળકનો વિકાસ અને મનોવૈજ્ઞાનિક કટોકટી જે ૧૮ વર્ષની ઉંમર સુધી વ્યક્તિત્વ વિકાસ માટે હકારાત્મક અથવા નકારાત્મક પરિણામ લાવી શકે છે તે સંબંધિત કરતાં વધુ છે. ૧૬ થી ૧૮ અને ૧૮ થી ૨૦ વર્ષની વચ્ચેનું મનોવૈજ્ઞાનિક મૂલ્યાંકન માનવ વિકાસના સ્વભાવથી પ્રભાવિત થશે. ૧૮ વર્ષની ઉંમર પછી હાથ ધરવામાં આવેલ પ્રારંભિક આકારણી ચોક્કસપણે અરજદાર – સી.સી.એલ ના અધિકારને પૂર્વગ્રહ અસર કરશે.

૨૧. ઉપર જણાવેલ કેસોમાં માનનીય એપેક્સ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તર , પ્રસ્તાવના, ઉદ્દેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન, પ્રાપ્ત કરવાનો ધ્યેય, અધિનિયમના

વહીવટ દરમિયાન અનુસરવામાં આવતા સામાન્ય સિદ્ધાંતો, આંતરરાષ્ટ્રીય સાધનો પ્રત્યેની જવાબદારી, ભાવિ પેઢી અને અનુકૂળ સમાજનો લાભ, અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને આ કોર્ટે પ્રક્રિયાગત પાસાઓને પ્રકૃતિમાં વાસ્તવિક (એસ u બીએસ t એ ntive) માનવાના રહેશે.

૨૧.૧ તે નકારી શકાય નહીં કે ૧૬ થી ૨૦ વર્ષની વયે બાળકની માનસિક અને શારીરિક વૃદ્ધિનો દર માત્ર સર્વોચ્ચ સ્થાને નથી પરંતુ શિખરે પહોંચી હોય છે. ગુજરાતી કહેવતમાં યોગ્ય જ કહેવાયું છે કે સોળે સાન અને વીસે ભાન (એટલે કે ૧૬ વર્ષની ઉંમરે સમજણ અને ૨૦ વર્ષની ઉંમરે ભાન). એ સૌને ખબર છે કે ૧૬ થી ૨૦ વર્ષની વય વચ્ચે માનસિક અને શારીરિક ક્ષમતા, કોઈપણ ચોક્કસ કાર્યના પરિણામો સમજવાની ક્ષમતા માટે નોંધપાત્ર તફાવત નોંધી શકાય છે.

૨૧.૨ ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વયજૂથના કેસોમાં અને સી.સી.એલ સામે કથિત ઘૃણાસ્પદ ગુનાના કિસ્સામાં પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવી જરૂરી છે. સી.સી.એલ કે જેણે ૧૬ વર્ષ પૂર્ણ કર્યા છે તે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(૧) હેઠળ નિર્દોષતાની ધારણા માટે ૧૮ વર્ષ સુધીની વયજૂથ માટે આવરી લેવામાં આવ્યો છે. તેથી પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરતી વખતે, જેજેબી એ નિર્દોષતાની ધારણા ધ્યાનમાં રાખવી પડશે.

૨૧.૩ જો પ્રારંભિક આકારણી નિર્ધારિત સમય મર્યાદામાં હાથ ધરવામાં આવતી નથી, તો શું તે બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતમાં છે અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(iv) હેઠળ બાળકની સંપૂર્ણ ક્ષમતા વિકસાવવામાં મદદ કરવા માટે કહી શકાય? બાળકને થતા પૂર્વગ્રહને ધ્યાનમાં લીધા વિના બોર્ડ / કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલો કોઈપણ આદેશ તે ન તો બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ અભિગમ કહી શકાય કે ન તો બાળકોના શ્રેષ્ઠ હિતમાં બાબતોનો નિકાલ.

૨૧.૪ ૩ મહિનાની સમય મર્યાદામાં પ્રારંભિક આકારણી હાથ ન ધરવા માટે ઘણા કારણો, બહાના અને કહેવાતા સમર્થન હોઈ શકે છે, દા.ત. વધારે પડતું કામ, નિમણૂક ન થવાને કારણે અથવા અન્યથા બોર્ડના સભ્યોની ગેરહાજરી, મનોવૈજ્ઞાનિકની ઉપલબ્ધતા ન હોવી વગેરે. આ તમામ બહાના બાળકની યોગ્ય સંભાળ, રક્ષણ, વિકાસ, સારવાર, સામાજિક પુનઃએકીકરણના ભોગે હોવા જોઈએ નહીં જે અધિનિયમની પ્રસ્તાવના અથવા ઉદ્દેશ્ય દ્વારા સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે છે.

૨૧.૫ ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, જો પ્રારંભિક આકારણી સમય મર્યાદામાં હાથ ધરવામાં આવતી નથી અથવા હાથ ધરવામાં આવે છે જેનાથી

બાળકને પૂર્વગ્રહ થાય છે તો એવું કહી શકાય નહીં કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની જોગવાઈઓનો અમલ કરતી વખતે, અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળના આ સામાન્ય સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવામાં આવે છે. એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય છે કે કાયદાનો અસરકારક વહીવટ થયો નથી.

૨૧.૬ જેજેબી ને સી.સી.એલ થી સંબંધિત અધિનિયમ હેઠળની તમામ કાર્યવાહીઓ સાથે વિશેષ રીતે વ્યવહાર કરવાની સત્તા કલમ ૮(૧) હેઠળ સોંપવામાં/આપવામાં આવી છે અને કલમ ૮(૩)(f) હેઠળ સી.સી.એલ ના કેસોનો કલમ ૧૪ હેઠળ નિર્દિષ્ટ તપાસની પ્રક્રિયા અનુસાર ન્યાય કરવા અને નિકાલ કરવાની જવાબદારી અને કાર્ય ફાળવવામાં આવ્યું છે જેમાં પ્રારંભિક આકારણીનો સમાવેશ થાય છે. જો જેજેબી તેના પર મૂકવામાં આવેલી આવી ફરજ બજાવવામાં નિષ્ફળ જશે, તો સમય મર્યાદાની જોગવાઈ માત્ર ઔપચારિકતા બની રહેશે અને અધિનિયમનો ઉદ્દેશ્ય અને હેતુ નિષ્ફળ જશે.

૨૧.૭ અધિનિયમ ૨૦૦૫ ના પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુને, પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં વિલંબ કરીને સી.સી.એલ ને થતા પૂર્વગ્રહને, ઉપર દર્શાવેલ ચુકાદામાં નિર્ધારિત ગુણોત્તર (આરએટીઓ) ને ધ્યાનમાં રાખીને, નિર્ધારિત સમય મર્યાદામાં પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવાની જેજેબી ની

ફરજિયાત ફરજ છે. તેથી તે સામાન્ય સંજોગોમાં ફરજિયાત તરીકે ઠરાવવામાં આવે છે..

૨૨. હવે, અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતી વખતે અન્ય એક દષ્ટિકોણ ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે, વ્યક્તિએ ઉદ્દેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન જોવું પડશે. ઉદ્દેશ્ય અને કારણોનો ફકરો ૪ અને ૫ આ કેસમાં વિવાદ નક્કી કરવા માટે સુસંગત છે જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૪. વધુમાં, તાજેતરના વર્ષોમાં ૧૬-૧૮ વર્ષની વયજૂથના બાળકો દ્વારા કરવામાં આવતા ગુનાઓના વધતા જતા કિસ્સાઓ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ હેઠળની વર્તમાન જોગવાઈઓ અને સિસ્ટમ આ વયજૂથના બાળ ગુનેગારોનો સામનો કરવા માટે સજ્જ નથી. નેશનલ કાઈમ રેકૉર્ડ્સ બ્યુરો દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલ ડેટા સ્થાપિત કરે છે કે ૧૬-૧૮ વર્ષની વયજૂથના બાળકો દ્વારા ગુનાઓમાં ખાસ કરીને ઘૃણાસ્પદ ગુનાઓની અમુક શ્રેણીઓમાં વધારો થયો છે.

૫. ઉપરોક્ત મુદ્દાઓને સંબોધવા માટે હાલના જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ માં અસંખ્ય ફેરફારોની જરૂર છે અને તેથી, હાલના જુવેનાઈલ જસ્ટિસ (બાળકોની સંભાળ અને રક્ષણ) અધિનિયમ, ૨૦૦૦ ને રદ કરવાની અને અન્ય બાબતોની સાથે બાળકોની સંભાળ અને

રક્ષણના સામાન્ય સિદ્ધાંતો, સંભાળ અને રક્ષણની જરૂરિયાતવાળા બાળકો અને કાયદા સાથે સંઘર્ષમાં રહેલા બાળકોના કિસ્સામાં પ્રક્રિયાઓ, આવા બાળકો માટે પુનર્વસન અને સામાજિક પુનઃએકીકરણના પગલાં, અનાથ, ત્યજી દેવાયેલા અને શરણાગત બાળકોને દત્તક લેવા, અને બાળકો સામે થયેલા ગુનાઓ પ્રદાન કરવા માટે વ્યાપક કાયદો ફરીથી ઘડવાની દરખાસ્ત છે. આ કાયદો બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતને ધ્યાનમાં રાખીને બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ અભિગમ અપનાવીને મુશ્કેલ સંજોગોમાં બાળકોની યોગ્ય સંભાળ, રક્ષણ, વિકાસ, સારવાર અને સામાજિક પુનઃએકીકરણની ખાતરી કરશે."

૨૩. વ્યક્તિએ કાયદાકીય ફેરફારના કારણો વિશે વિચારવું પડશે. સમય અને સ્થળ સાથે દરેક સ્તરે સમાજ બદલાઈ રહ્યો છે. કાયદો સ્થિર રહી શકતો નથી. કાયદાએ સમાજમાં થતા ફેરફારો સાથે ગતિ જાળવી રાખવી પડે છે. એવું લાગે છે કે પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે નવા કાયદાની જરૂરિયાત ઊભી થઈ છે.

૨૩.૧ આ કેસમાં વિદ્વાન પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા મુજબ પીડિતા બાળક છે અને પોકસો એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ કથિત ગુનો નોંધાયેલ છે. તેથી પોકસો એક્ટની કલમ ૩૦ ધ્યાનમાં રાખવી જરૂરી છે. પોકસો એક્ટની કલમ ૩૦ ના ધ્યાનમાં, પોકસો એક્ટ હેઠળના કોઈપણ ગુના માટેના કોઈપણ

પ્રોસિક્યુશનમાં અરજદાર (અહીં અરજદાર સી.સી.એલ) ના ભાગ પરની દોષિત માનસિક સ્થિતિ, કોર્ટ માનસિક સ્થિતિના અસ્તિત્વની ધારણા કરશે. કલમ ૩૦ ની સમજૂતી મુજબ, "દોષિત માનસિક સ્થિતિ" માં ઈશાદો, હેતુ, હકીકતનું જ્ઞાન અને હકીકતમાં માન્યતા અથવા માનવાનું કારણ શામેલ છે.

૨૩.૨ કાયદાકીય પરિવર્તનના કારણો અને પોકસો એક્ટના ઉદ્દેશ્ય અને હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને, કાયદાની જોગવાઈના ફરજિયાત કે માર્ગદર્શક સ્વભાવના આવા નિર્ણાયક પ્રશ્નને નક્કી કરવામાં વ્યક્તિએ સંતુલન જાળવવું પડે છે. જો ત્રણ મહિનાની સમય મર્યાદામાં પ્રારંભિક આકારણી ફરજિયાત અને અનિવાર્ય બનાવવામાં આવે તો આવી સ્થિતિમાં એવું બની શકે કે ગુનેગાર પર્યાપ્ત સજા વિના મુક્ત થઈ જાય. નવા કાયદાના લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવાનો લક્ષ્યાંક અને હેતુ નિરાશ થશે. બે વિચારો વચ્ચે સંતુલન હોવું જોઈએ.

૨૩.૩ પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે, વ્યક્તિએ પૂર્વવર્તી મનોવૈજ્ઞાનિક આકારણી વિશે વિચારવું પડશે જે જેજેબી દ્વારા પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં મદદ કરી શકે.

૨૪. જો નિષ્ણાત / મનોવૈજ્ઞાનિકની મદદથી સી.સી.એલ (વિષય) ની પૂર્વવર્તી મનોવૈજ્ઞાનિક આકારણી અપનાવીને, ગુનો કરવાની માનસિક અને શારીરિક ક્ષમતા, ગુનાના પરિણામો સમજવાની ક્ષમતા અને ઘટના બની તે સમયે પ્રવર્તતા ગુનો કરવાના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને જેજેબી દ્વારા પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં આવે છે, તો સી.સી.એલ ને પૂર્વગ્રહ થવાની કોઈ શક્યતા રહેશે નહીં.

૨૫. વધુમાં, વિદ્વાન પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે રજૂઆત કરી છે કે પ્રારંભિક આકારણી એ પ્રક્રિયાગત પાસું છે અને તેથી તેને ફરજિયાત માની શકાય નહીં. દલીલ દરમિયાન, વિદ્વાન પીપી એ સુશ્રી શુક્લા, ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર, સાયકોલોજી વિભાગ, એફએસએલ, ગાંધીનગરને હાજર રાખ્યા છે અને સુશ્રી શુક્લાની સલાહથી, વિદ્વાન પીપી એ રજૂઆત કરી છે કે પ્રારંભિક આકારણી પૂર્વવર્તી અસર સાથે થઈ શકે છે અથવા કરી શકાય છે.

૨૬. વિદ્વાન પીપી એ 'સાઈકોલોજિકલ ઈવેલ્યુએશન્સ ફોર ધ કોર્ટ્સ અ હેન્ડબુક ફોર મેન્ટલ હેલ્થ પ્રોફેશનલ્સ એન્ડ લોયર્સ' (ચોથી આવૃત્તિ) ગ્રે બી. મેલ્ટન, જોન પર્ટીલા, નોર્મન જી. પોયથ્રેસ, ક્રિસ્ટોફર સ્લોબોગિન, રેન્ડી કે. ઓટ્ટો,

ડગ્લાસ મોસમેન અને લોઈસ ઓ. કોન્ડી દ્વારા ધ ગિલફોર્ડ પ્રેસ ન્યૂયોર્ક લંડન દ્વારા પ્રકાશિત પુસ્તકનો સંદર્ભ આપ્યો છે.

૨૬.૧ ઉક્ત પુસ્તકના પ્રકરણ ૪ - મૂલ્યાંકનના કાનૂની રૂપરેખાઓ પૃષ્ઠ ૭૦ પર, મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીઓ અને નિદાનાત્મક પ્રક્રિયાઓ, નીચે મુજબ ઉલ્લેખિત છે:

"યોગ્યતાના સંદર્ભની જેમ, પાંચમો સુધારો માત્ર એ જ સૂચવતો નથી કે પ્રોસિક્યુશન એમએસો મૂલ્યાંકનની ક્યારે ફરજ પાડી શકે છે; તે રાજ્ય તેના પરિણામોનો ક્યારે ઉપયોગ કરી શકે છે તેના પર પ્રતિબંધો પણ મૂકે છે. યોગ્યતાના સંદર્ભની જેમ જ આધુનિક વલણ, આવા મૂલ્યાંકન દરમિયાન કરવામાં આવેલા ખુલાસાઓના ટ્રાયલના ઉપયોગને માનસિક સ્થિતિના મુદ્દાઓ સુધી મર્યાદિત કરવાનું છે. આ અસર માટે, મોડેલ પીનલ કોડ ફોર્મ્યુલેશન, જે ઘણા રાજ્યોમાં અપનાવવામાં આવ્યું છે, તે વાંચે છે: "મનોવૈજ્ઞાનિક પરીક્ષા અથવા સારવારને આધીન વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલ નિવેદન... તેની માનસિક સ્થિતિ સિવાયના અન્ય કોઈ મુદ્દા પર કોઈપણ ફોજદારી કાર્યવાહીમાં તેની સામે પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય રહેશે નહીં."

આ મુદ્દાને લગતો ફોજદારી પ્રક્રિયાનો ફેડરલ નિયમ વધુ વ્યાપક રક્ષણ પૂરું પાડે છે:

કોઈપણ [મનોચિકિત્સક] તપાસ દરમિયાન પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવેલું કોઈ નિવેદન... પ્રતિવાદીની સંમતિ સાથે કે વિના હાથ ધરવામાં આવેલ હોય, આવા નિવેદન પર આધારિત નિષ્ણાત દ્વારા કોઈ જુબાની નહીં, અને નિવેદનના અન્ય કોઈ ક્ષેત્રો કોઈપણ ફોજદારી કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદી સામે પુરાવા તરીકે સ્વીકારવામાં આવી શકે નહીં, સિવાય કે માનસિક સ્થિતિ સંબંધિત મુદ્દા પર કે જેના પર પ્રતિવાદીએ ગુનાના સમયે અસમર્થતા અથવા [માનસિક] સ્થિતિના પુરાવા રજૂ કર્યા હોય.]”

૨૬.૨ ઉક્ત પુસ્તકના પ્રકરણ ૮ ગુનાના સમયે માનસિક સ્થિતિ (એમઓ), પૃષ્ઠ ૨૪૯ પર, પૂર્વવર્તી મનોવૈજ્ઞાનિક આકારણી વિશે મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીઓ અને નિદાનાત્મક પ્રક્રિયાઓ જણાવવામાં આવી છે જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

“કેટલાક સાધનો કે જે પ્રતિવાદીના ફિનોમેનોલોજી (વિચારો, લાગણીઓ, ધારણાઓ, માન્યતાઓ) પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે તે વધુ ઉપયોગી થઈ શકે છે. ચોક્કસપણે, જ્યારે મેલીંગરીંગ ની શંકા હોય, ત્યારે સંખ્યાબંધ સાધનો મદદ કરી શકે છે. વધુમાં, રોજર્સ સૂચવે છે કે લાગણીશીલ વિકૃતિઓ અને સ્કિઝોફ્રેનિયાનું સમયપત્રક, જે ખૂબ સારી વિશ્વસનીયતા ધરાવે છે, માનસિક સ્વાસ્થ્ય વ્યાવસાયિકોને ચોક્કસ સમયે લક્ષણોની ગંભીરતા માપવામાં મદદ કરી શકે છે અને (સામાન્ય ફેરફારો સાથે) કથિત ગુનાના સમયની આસપાસ

પ્રતિવાદીઓની કામગીરીની પૂર્વવર્તી આકારણીમાં અને માનસિક બીમારીનો ડોળ કરવામાં આવ્યો છે કે કેમ તે અંગે મદદ કરી શકે છે. એ જ રીતે, જોકે તેઓ તેમની ભલામણોને ઔપચારિક સાધનો તરીકે વર્ણવતા નથી, નોલ અને રેસ્નિકે ઉપયોગી સૂચિઓ પ્રકાશિત કરી છે જે પરીક્ષકોને એ વિચારવામાં મદદ કરી શકે છે કે શું પ્રતિવાદી અને અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી મળેલી માહિતી કથિત ગુનાના સમયે અચોગ્યતા અથવા નિયંત્રણ ગુમાવવું, લક્ષણો અને ગુનાહિત કૃત્યો વચ્ચેના ખોટા અને સાચા અર્થમાં નિવારક સંબંધો, અને મેલીંગરીંગના તબીબી સંકેતો જેવી એમએસઓ-સંબંધિત બાબતોના પુરાવા પ્રદાન કરી શકે છે. મનોવિદ્વતિના ઘણા સ્વરૂપોમાં ભ્રામક વિચારસરણીની કેન્દ્રિયતા અને ગાંડપણના ગુનેગારોમાં માનસિક વિદ્વતિઓના વ્યાપને જોતાં [જુઓ કોષ્ટક ૮.૧ અને તેની સાથેનું લખાણ), આ અભિગમો એમએસઓ ની આકારણીમાં વધુ સામાન્ય વ્યક્તિત્વ અને નિદાનાત્મક પગલાં કરતાં વધુ ઉપયોગી થઈ શકે છે.

સામાન્ય બાબત તરીકે, જોકે, અગાઉ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો તેના કરતા એમએસઓ મૂલ્યાંકન સાથે પ્રયોગશાળા અને મનોવૈજ્ઞાનિક પરીક્ષણોની સુસંગતતા ઘણી ઓછી છે. આ પ્રક્રિયાઓ કેટલાક કિસ્સાઓમાં ઇન્ટરવ્યુ અને તપાસ પ્રક્રિયાઓ માટે મૂલ્યવાન પૂરક ડેટા પ્રદાન કરી શકે છે, પરંતુ અમે ફોરેન્સિક પરીક્ષકોને માનસિક સ્થિતિઓના પુનઃનિર્માણ માટે આ તકનીકોના મર્યાદિત ઉપયોગને સ્વીકારવા વિનંતી કરીએ છીએ. નિષ્ણાત સાક્ષીઓએ તેઓ ઉપયોગમાં લેતા પરીક્ષણોની વિશ્વસનીયતા અને માન્યતા પરની મર્યાદાઓ

સ્વીકારવા માટે તૈયાર હોવું જોઈએ, અને હકીકત શોધનારને આ તકનીકોની ચોકસાઈ વિશે ગેરમાર્ગે દોરાતા અટકાવવા માટે અન્ય યોગ્ય લાયકાતો કરવી જોઈએ."

૨૭. વિદ્વાન પીપી એ જહોન વિલી એન્ડ કોન્સ, ઇન્ક. [આઈએસબીએન: ૦-૪૭૧-૨૬૬૩૫-૩ દ્વારા પ્રકાશિત રોબર્ટ ઇ. લોંગોના પ્રસ્તાવના સાથે 'ફિલ રિચ' દ્વારા 'અન્ડરસ્ટેન્ડિંગ, એસેસિંગ, એન્ડ રિહેબિલિટેટિંગ જુવેનાઇલ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્ડર્સ' નામના અન્ય પુસ્તકનો સંદર્ભ આપ્યો છે. પ્રકરણ ૮ કન્ડક્ટિંગ ધ જુવેનાઇલ સેક્સ્યુઅલ ઓફેન્ડર એસેસમેન્ટમાં, ઉક્ત પુસ્તકના પૃષ્ઠ નં. ૧૫૪ અને ૧૫૫ પર, આકારણી સાધનો અને પ્રકારો નીચે મુજબ વિગતવાર વર્ણવવામાં આવ્યા છે:

"આકૃતિ ૭.૧ માં બતાવ્યા પ્રમાણે, જાતીય ગુનેગાર આકારણીમાં ઘણા પ્રકારના આકારણી સાધનોનો સમાવેશ થઈ શકે છે.

મનોસામાજિક આકારણી એ વ્યક્તિઓના વિકાસલક્ષી, મનોવૈજ્ઞાનિક અને સામાજિક ઇતિહાસ વિશે માહિતી એકત્રિત કરવાનો સંદર્ભ આપે છે અને તેને ઘણીવાર મનોસામાજિક ઇતિહાસ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, જેમાં વ્યક્તિના જીવનના સંદર્ભમાં તેના વિશે માહિતી એકત્રિત કરવા અને તેને સમજવા પર ભાર મૂકવામાં આવે છે.

સાયકોસેક્સ્યુઅલ એસેસમેન્ટ એ મનોસામાજિક આકારણીનું એક વિશિષ્ટ અને વધુ મર્યાદિત સ્વરૂપ છે જે ઘણીવાર મનોવૈજ્ઞાનિક ઇતિહાસમાં આવરી લેવાયેલું હોય છે અને વણાયેલું હોય છે અને જાતીય જ્ઞાન, જાતીય રુચિઓ અને જાતીય વર્તણૂકોના વિકાસની શોધ કરે છે અને તપાસ કરે છે.

ક્લિનિકલ ઇન્ટરવ્યુમાં ક્લાયન્ટ અથવા અન્ય વ્યક્તિઓ કે જેઓ આકારણી માટે માહિતી આપનાર તરીકે કામ કરશે તેમની સાથે રૂબરૂ મળવાની પ્રક્રિયાનો સમાવેશ થાય છે, જે બાબતો બની અને આકારણી હેઠળના જુવેનાઇલ વિશે માહિતી એકત્રિત કરવાના ચોક્કસ હેતુઓ માટે, અને કેટલીકવાર માહિતી પ્રદાન કરનાર વ્યક્તિ વિશે. ક્લિનિકલ ઇન્ટરવ્યુ લેવામાં, ચિકિત્સક તે માહિતીની ગુણવત્તા અને અર્થ અને માહિતીના સ્ત્રોત વિશે આકારણી કરવા સક્ષમ છે.

માનસિક સ્થિતિની તપાસ એ સામાન્ય રીતે ટૂંકી અને મૂળભૂત સ્ક્રિનિંગ આકારણી છે જેનો ઉપયોગ આકારણી સમયે વ્યક્તિની સામાન્ય માનસિક સ્પષ્ટતા અને સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે થાય છે.

જોખમ આકારણીનો હેતુ ભવિષ્યના જોખમી વર્તન અથવા સંબંધિત પરિસ્થિતિઓની આગાહી કરવાનો છે જે વર્તમાન સ્થિતિની સારવાર ન કરવામાં આવે તો અથવા આવા વર્તનની સંભાવના દર્શાવવાનો છે.

મનોવૈજ્ઞાનિક મૂલ્યાંકનમાં લાગણીઓ અને વિચારો, વલણ અને મૂલ્યો, વર્તણૂકો, બૌદ્ધિક કામગીરી, અને જ્ઞાનાત્મક અને વિચાર પ્રક્રિયાઓ સહિત

મનોવૈજ્ઞાનિક સ્થિતિઓ અને લક્ષણોના પ્રમાણભૂત પદ્ધતિઓ અને માપનો સમાવેશ થાય છે.

શૈક્ષણિક પરીક્ષણ શૈક્ષણિક સિદ્ધિ, માહિતીનું સંપાદન, અને જ્ઞાનાત્મક સ્થિતિઓ અને બૌદ્ધિક કામગીરી, તેમજ શીખવા, જ્ઞાનાત્મક પ્રક્રિયા અને શીખેલી માહિતીની જાળવણી સાથે સંબંધિત અન્ય માપોને માપે છે.

ન્યુરોસાયકોલોજીકલ પરીક્ષણો ન્યુરોલોજીકલ સમસ્યાઓની શક્યતા માટે તપાસ કરે છે અને સ્ક્રિન કરે છે જેની મનોવૈજ્ઞાનિક (જ્ઞાનાત્મક, ભાવનાત્મક અને વર્તણૂક) કાર્ય પર અસર થઈ શકે છે.

સાયકોમેટ્રિક પરીક્ષણો એ આંકડાકીય વિભાવનાઓ અને જથ્થાત્મક માપદંડો પર આધારિત મનોવૈજ્ઞાનિક, ન્યુરોસાયકોલોજીકલ અને શૈક્ષણિક પરીક્ષણો છે જે સામાન્ય અથવા ચોક્કસ વસ્તીમાં પરીક્ષણ કરાયેલ વ્યક્તિ અને અન્ય વ્યક્તિઓ વચ્ચે અને મનોવૈજ્ઞાનિક પરીક્ષણ માપદંડોની રકમ (બધા મૂલ્યાંકનો સ્વભાવમાં સાયકોમેટ્રિક હોતા નથી) વચ્ચે અર્થપૂર્ણ તુલના કરવાની મંજૂરી આપે છે.

કાર્ય અને રુચિના માપદંડો સામાન્ય રીતે બિન-સાયકોમેટ્રિક પ્રશ્નાવલીઓ અને સ્કેલ છે જે રુચિઓ, વલણો, કામગીરી, વગેરેને ઓળખે છે અને માપે છે.

મનોચિકિત્સક મૂલ્યાંકનો મનોચિકિત્સક (માનસિક વિકૃતિઓના નિદાન અને સારવારમાં નિષ્ણાત ચિકિત્સક) દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે અને તે ઘણીવાર

લાગણીઓ, વર્તણૂકો અથવા વિચારસરણીમાં ખલેલના મૂલ્યાંકન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે, પરંતુ તે મર્યાદિત નથી, જે મનોચિકિત્સકની દવાઓના પ્રિસ્ક્રિપ્શન દ્વારા મદદ કરી શકે છે પરંતુ તેમાં તબીબી પરિપ્રેક્ષ્યને અનુસરતી વ્યાપક મનોસામાજિક આકારણી પણ શામેલ હોઈ શકે છે.

શારીરિક માપદંડો બ્લડ પ્રેશર, ગેલ્વેનિક ત્વચા પ્રતિભાવ, શ્વસન, શારીરિક (દ્રશ્ય સહિત) પ્રતિક્રિયા સમય અને શિશ્નની ગડબડમાં ફેરફાર જેવા શારીરિક સહસંબંધો દ્વારા પ્રમાણિકતા, જાતીય ઉત્તેજના, જાતીય રુચિઓ અને અન્ય મનોવૈજ્ઞાનિક પરિસ્થિતિઓને માપવાનો પ્રયાસ કરે છે.

આ દરેક માપદંડો અને પ્રક્રિયાઓને વ્યાપક આકારણી પ્રક્રિયામાં બાંધી શકાય છે, જે આકૃતિ ૮.૪ માં સચિત્ર છે."

૨૮. તપાસનો સમય / સી.સી.એલ સાથે કામ કરવા માટેનું સમયપત્રક:

૨૮.૧ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૮(૩)(e) સામાજિક તપાસ અહેવાલ (એસ.આઈ.આર) ની તૈયારી માટે પ્રદાન કરે છે જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૮-બોર્ડની સત્તાઓ, કાર્યો અને જવાબદારીઓ –

(૩) બોર્ડના કાર્યો અને જવાબદારીઓમાં શામેલ હશે – (ઈ) પ્રોબેશન ઓફિસરને, અથવા જો પ્રોબેશન ઓફિસર ઉપલબ્ધ ન હોય તો બાળ કલ્યાણ

અધિકારી અથવા સામાજિક કાર્યકરને, કથિત ગુનો જે સંજોગોમાં કરવામાં આવ્યો હતો તે જાણવા માટે બોર્ડ સમક્ષ પ્રથમ રજૂઆતના તારીખથી પંદર દિવસના સમયગાળામાં કેસની સામાજિક તપાસ હાથ ધરવા અને સામાજિક તપાસ અહેવાલ રજૂ કરવા નિર્દેશ આપવો;"

૨૮.૨ જેજે નિયમ ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૦(પ) મુજબ તપાસ પૂર્ણ કરવાની કામગીરી એક મહિનાની અંદર હાથ ધરવાની રહેશે જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૧૦(પ) સોળ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી ચૂકેલા બાળક દ્વારા કથિત રીતે કરવામાં આવેલા ઘૃણાસ્પદ ગુનાઓના કિસ્સામાં, બાળ કલ્યાણ પોલીસ અધિકારી તેના દ્વારા નોંધવામાં આવેલ સાક્ષીઓના નિવેદન અને તપાસ દરમિયાન તૈયાર કરાયેલા અન્ય દસ્તાવેજો બોર્ડ સમક્ષ બાળકની પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી એક મહિનાના સમયગાળામાં રજૂ કરશે, જેની નકલ બાળકને અથવા બાળકના માતાપિતા અથવા વાલીને પણ આપવામાં આવશે."

આમ તપાસ માટે એક મહિનો અને પ્રારંભિક આકારણી માટે બાકીના બે મહિના નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. પ્રારંભિક આકારણીની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવા માટે તે પૂરતો સમય છે. કાયદાએ જેજેની સમક્ષ સી.સી.એલ માટે પ્રથમ રજૂઆતથી યોગ્ય રીતે ત્રણ મહિના નિશ્ચિત કર્યા છે.

૨૮.૩ જો ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં પ્રારંભિક આકારણી કરવામાં આવે તો સી.સી.એલ ને કોઈ પૂર્વગ્રહ રહેશે નહીં કારણ કે કાયદાએ વાજબી સમયગાળો નિર્ધારિત કર્યો છે. તે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા કહી શકાય. ત્રણ મહિનાની સમય મર્યાદા નિર્ધારિત કરવી એ બે કાયદાઓ એટલે કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ અને જેજે એક્ટ ૨૦૦૦ ને સંતુલિત કરે છે.

૨૮.૪ ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ અને ઉપરના ફકરા ૨૧ માં તારણ કાઢ્યું છે કે અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૩) હેઠળ બોર્ડ સમક્ષ બાળકની પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી ત્રણ મહિનાની સમય મર્યાદા સામાન્ય સંજોગોમાં ફરજિયાત ગણવામાં આવે છે. જેજેબી એ તેની સમક્ષ સી.સી.એલ ની પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવાની રહે છે. જો તે ત્રણ મહિનામાં પૂર્ણ ન થાય, તો સી.સી.એલ ના અધિકારને નુકસાન થશે. આવી સ્થિતિમાં, ટ્રાયલ રદ થતી નથી પરંતુ તેને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૪) સાથે વાંચતા કલમ ૧૮ હેઠળ જેજેબી દ્વારા પૂછપરછ તરીકે હાથ ધરવી જરૂરી છે જાણે કે તેના પર ગંભીર ગુનાનો આરોપ છે. જો કેસ ચિલ્ડ્રન કોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ હોય, તો જેજે નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩(૭) સાથે વાંચતા અધિનિયમની કલમ ૧૯(૧)(ii) હેઠળ આગળ વધી શકાય છે અને તેનો નિકાલ કરી શકાય છે.

૨૯. હવે, જો પ્રારંભિક આકારણી નિર્ધારિત સમય મર્યાદામાં ન કરવામાં આવે અને તે પછીના સમયે કરવામાં આવે અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળના તારણ પરથી જાણવા મળે છે કે પ્રારંભિક આકારણી પૂર્વવર્તી અસર એટલે કે ઘટનાના સમયે પ્રવર્તતા સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવી છે. સી.સી.એલ ને પૂર્વગ્રહ થશે નહીં. મનોવિજ્ઞાન એ એક વિજ્ઞાન છે. ટેકનોલોજીના યુગને કારણે આ ૨૧મી સદીમાં વિજ્ઞાનનો આ વિષય અવિકસિત નથી. મનોવિજ્ઞાનની વિદ્યાશાખા અદ્યતન થઈ. મનોવૈજ્ઞાનિકના અહેવાલને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૪૫ હેઠળ નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય કહી શકાય. મનોવૈજ્ઞાનિકના પૂર્વવર્તી મનોવૈજ્ઞાનિક આકારણી અભિપ્રાયનો જવાબ આપતી વખતે, કોર્ટે ધ્યાન રાખવું પડશે અને એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૫૧ હેઠળ આવા અભિપ્રાયના આધારને ધ્યાનમાં લેવો પડશે.

૨૯.૧ આવી પૂર્વવર્તી મનોવૈજ્ઞાનિક પ્રારંભિક આકારણીમાં, જો ત્રણ મહિનાના સમયગાળા પછી કરવામાં આવે તો, જોગવાઈ માર્ગદર્શક કહી શકાય. જેજેબી અને / અથવા ચિલ્ડ્રન કોર્ટ પ્રારંભિક આકારણી પર કામ કરશે જાણે કે તે મર્યાદાના સમયગાળામાં કરવામાં આવી હોય. આવા સંજોગોમાં, કાર્યવાહી

રદબાતલ ગણાશે નહીં. ટ્રાયલ જેજે નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩ (૮) સાથે વાંચતા અધિનિયમની કલમ ૧૮(૧) (I) હેઠળ આગળ વધી શકે છે.

૩૦. નિષ્કર્ષ:

ફરિયાદીની જુબાની નોંધતી વખતે ૩૦.૭.૨૦૧૭ ના રોજ પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવા માટે વિદ્વાન પી..એમ જે.જે.બી દ્વારા લેવાયેલો નિર્ણય અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ બીજો નિર્ણય તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નીચેના આધારો પર કાયદામાં ખરાબ છે:

(એ) અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૭(૩) હેઠળ પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ સહિત ઓછામાં ઓછા બે સભ્યો ધરાવતા જેજેબી દ્વારા પ્રારંભિક આકારણી થવી જરૂરી છે. અહીં આ કેસમાં, કલમ ૧૮(૩) હેઠળનો નિર્ણય માત્ર જેજેબી ના વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા લેવામાં આવ્યો છે.

(બી) પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટે તેમના ૩૦.૬.૨૦૧૭ ના આદેશ અને ૭.૭.૨૦૧૭ ના પત્રવ્યવહારમાં એવું માન્યું છે કે પ્રારંભિક આકારણી મનોવૈજ્ઞાનિક દ્વારા થવી જોઈએ. આ એક ભૂલભરેલી માન્યતા છે તેમજ વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ જેજેબી ની કાયદાની ગેરસમજ છે.

(સી) મનોવૈજ્ઞાનિક પાસેથી ૧૫.૭.૨૦૧૭ નો અહેવાલ પ્રાપ્ત કર્યા પછી અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ ૧૧.૮.૨૦૧૭ નો નિર્ણય લેતા

પહેલા, સંબંધિત સી.સી.એલ ને સાંભળવામાં આવ્યો નથી જે કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવાના સિદ્ધાંત અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(iii) સાથે વાંચતા કલમ ૮(૩) (એ) નો ભંગ કરે છે.

(ડી) અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૪(૩) હેઠળ બોર્ડ સમક્ષ સી.સી.એલ ની પ્રથમ રજૂઆતની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર પ્રારંભિક આકારણી હાથ ધરવામાં આવી નથી.

૩૧. વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ એટલે કે વિદ્વાન ૩જા એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, ડીસા દ્વારા પસાર કરાયેલા જ.ર.૨૦૧૯ ના આદેશ (આક્ષેપિત આદેશ નં. ૩) નું અવલોકન કરતા, નીચેની હકીકતો બહાર આવી છે:

(એ) ચિલ્ડ્રન કોર્ટે ધ્યાનમાં લીધું છે કે પીડિતા અને સી.સી.એલ બાળકો છે.

(બી) સીઆર.P સી ની કલમ ૧૭૩ હેઠળ સી.સી.એલ સામે ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી છે.

(સી) પી..એમ જે.જે.બી એ સી.સી.એલ ને પુખ્ત વયના તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવા માટે પૂરતો પરિપક્વ ગણીને કેસ ટ્રાન્સફર કર્યો છે. તેથી તેણે કેસ ટ્રાન્સફર કર્યો છે.

(ડી) વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫ અને ૧૮(૩) ની નોંધ લીધી છે.

(ઇ) વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ૧૫.૧.૨૦૧૬ ના રોજ અમલમાં આવ્યો, જુવેનાઇલ જસ્ટિસ રૂલ ૨૦૧૬ ૨૧.૮.૨૦૧૬ ના રોજ અમલમાં આવ્યા અને ઘટના ૪.૪.૨૦૧૬ ના રોજ બની તે ધ્યાનમાં લીધું છે.

(એફ) વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે નિયમ ક્યારેય અધિનિયમનું સ્થાન લેતો નથી. નિયમો અધિનિયમની જોગવાઈને સહાય કરવા માટે છે. કલમ ૧૫ હેઠળ પૂછપરછની કલ્પના કરવામાં આવી હોવાથી વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટને ટ્રાયલ ચલાવવાનું અધિકારક્ષેત્ર છે અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૩) હેઠળ કેસ ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો છે. વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટે તારણ કાઢ્યું છે કે આ મેટરને પાછી જેજેબી માં મોકલવાની જરૂર નથી અને તેની કાર્યવાહી આગળ વધારવાની છે.

૩૧.૧ અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩, ૮(૨), ૧૫ અને ૧૮ અને નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩ હેઠળની જોગવાઈને ધ્યાનમાં રાખીને, વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ પર નીચેની ફરજ લાદવામાં આવી છે:

(એ) બોર્ડ પાસેથી પ્રારંભિક આકારણીનો આદેશ મળ્યા પછી વિજ્ઞાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટે સ્વતંત્ર રીતે નક્કી કરવાનું રહે છે કે બાળકની પુખ્ત વયના અથવા બાળક

તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાની જરૂર છે કે નહીં અને અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૯(૧) સાથે વાંચતા જે.જે નિયમ ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩(૧) હેઠળ યોગ્ય આદેશ પસાર કરવાનો રહેશે.

(બી) તેનો નિર્ણય લેતા પહેલા સી.સી.એલ ને સહભાગિતાના સિદ્ધાંત પર અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૩(ii), કલમ ૮(૩)(એ) હેઠળ વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા સાંભળવો જરૂરી છે.

(સી) કલમ ૧૯(૧) હેઠળ નિર્ણય લેતી વખતે, વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટે અધિનિયમ, ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૫ માં દર્શાવેલ પાસાઓ / પરિબળોને ધ્યાનમાં લેવાના રહેશે.

(ડી) બાળકને પુખ્ત વયના અથવા બાળક તરીકે ગણવામાં આવે કે નહીં તે અંગેના નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટે નિયમ ૧૩(૬) હેઠળ તેના કારણો નોંધવા પડશે.

(ઈ) જો ચિલ્ડ્રન કોર્ટ નક્કી કરે કે અધિનિયમની કલમ ૧૯(૧)(i) હેઠળ બાળકની પુખ્ત વયના તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાની જરૂર છે, તો તેણે જુવેનાઈલ જસ્ટિસ નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩(૮) ની જોગવાઈનું પાલન કરવું પડશે.

જો ચિલ્ડ્રન કોર્ટ નક્કી કરે કે અધિનિયમની કલમ ૧૯(૧) (iii) હેઠળ બાળકની પુખ્ત વયના તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાની જરૂર નથી, તો તે બોર્ડ તરીકે પૂછપરછ

કરી શકે છે અને જુવેનાઇલ જસ્ટિસ નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩(૭) સાથે વાંચતા કલમ ૧૮ ની જોગવાઈ અનુસાર યોગ્ય આદેશો પસાર કરી શકે છે.

૩૧.૨ જ્યાં સુધી અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૯(૧)(i) હેઠળ ચિલ્ડ્રન કોર્ટ [૩જ એડિશનલ સેશન્સ જજ] દ્વારા પસાર કરાયેલ જ.ર.૨૦૧૯ ના આદેશનો સંબંધ છે, તે નીચેના મુદ્દાઓ પર કાયદામાં ખરાબ છે:

(એ) વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ જેજે નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩ સાથે વાંચતા અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૯(૧)(i) ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લીધી નથી જે ચિલ્ડ્રન કોર્ટ પર ફરજ લાદે છે કે બોર્ડ પાસેથી પ્રારંભિક આકારણી પ્રાપ્ત કર્યા પછી, તેણે સ્વતંત્ર રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવવાનું રહે છે કે બાળકની પુખ્ત વયના અથવા બાળક તરીકે ટ્રાયલ ચલાવવાની જરૂર છે.

(બી) વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ માત્ર જેજેની દ્વારા પહોંચેલા નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં લીધો છે કે પ્રારંભિક આકારણી યોગ્ય છે.

(સી) વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ મનોવૈજ્ઞાનિકનો અહેવાલ, મનોવૈજ્ઞાનિકના અભિપ્રાયનો આધાર જેના પર અભિપ્રાય આધારિત છે, ફોર્મ ૬ માં સામાજિક તપાસ અહેવાલ અને રેકૉર્ડ પરની અન્ય સામગ્રીને પણ ધ્યાનમાં લીધી નથી.

(ડી) વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ બાળકને પુખ્ત વયના અથવા બાળક તરીકે ગણવા અંગેના નિષ્કર્ષ માટે યોગ્ય કારણો જણાવ્યા નથી. ચિલ્ડ્રન કોર્ટ સીધો સી.સી.એલ સામે ચાર્જ ઘડ્યો છે.

૩૨. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને આ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે છે કે જુવેનાઇલ ક્રિમિનલ કેસ નં. ૫૧/૨૦૧૬ માં વિદ્વાન પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ, પાલનપુર દ્વારા પસાર કરાયેલા ૩૦.૭.૨૦૧૭ અને ૧૧.૮.૨૦૧૭ ના આદેશો અને વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ દ્વારા સ્પેશિયલ પોકસો કેસ નં. ૨૭/૨૦૧૭ માં પસાર કરાયેલ ૪.૨.૨૦૧૮ નો આદેશ કાયદાની દૃષ્ટિએ કાનૂની, યોગ્ય અને સાચા નથી, જેને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખવા જરૂરી છે. આથી, આ ક્રિમિનલ રિવિઝન એપિલિકેશન મંજૂર કરવામાં આવે છે અને આક્ષેપિત આદેશો બાજુ પર રાખવામાં આવે છે.

વિદ્વાન ચિલ્ડ્રન કોર્ટ અને વિદ્વાન ૩જા એડિશનલ સેશન્સ જજ, ડીસાને આથી કાયદા અનુસાર જુવેનાઇલ જસ્ટિસ નિયમો ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૩(૭) સાથે વાંચતા અધિનિયમ ૨૦૧૫ ની કલમ ૧૮(૧)(ii) હેઠળ મેટર ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૩૩. આ બાબતમાં સામેલ મુદ્દાના મહત્વ અને મુકદ્દમા પર આદેશની અસરને ધ્યાનમાં રાખીને, ગુજરાત હાઈકોર્ટના પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી મિતેશ આર. અમીનને આ બાબતે દલીલ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. તેમણે પૂરતો સમય ફાળવ્યો છે અને લંબાણપૂર્વક દલીલો કરી છે. શ્રી અમીને આ કોર્ટને ખૂબ જ સારી રીતે મદદ કરી છે. કોર્ટ તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલા પ્રયાસો અને તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલી ખૂબ જ સક્ષમ સહાયની પ્રશંસા વ્યક્ત કરે છે.

૩૪. રજિસ્ટ્રીને આ ચુકાદાની નકલ રજિસ્ટ્રાર જનરલ, ગુજરાત હાઈકોર્ટ અને અગ્ર સચિવ, સામાજિક કલ્યાણ અને અધિકારિતા વિભાગ, ગુજરાત રાજ્યને પૂરી પાડવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. રજિસ્ટ્રાર જનરલ, ગુજરાત હાઈકોર્ટને રાજ્યના તમામ પ્રિન્સિપાલ મેજિસ્ટ્રેટ, જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડ અને પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસર અને પોકસો કોર્ટના વિશેષ ન્યાયાધીશોમાં ઈ-મેલ દ્વારા પરિપત્રિત કરવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે. અગ્ર સચિવ, સામાજિક કલ્યાણ અને અધિકારિતા વિભાગ, ગુજરાત રાજ્યને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે તેઓ રાજ્યના જુવેનાઈલ જસ્ટિસ બોર્ડના તમામ સભ્યોમાં ઈ-મેલ દ્વારા અથવા અન્યથા ચુકાદાને પરિપત્રિત કરે.

૩૫. રૂલ નિરપેક્ષ કરવામાં આવે છે. રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સ તાત્કાલિક સંબંધિત કોર્ટમાં પાછા મોકલવામાં આવે.

(વી. પી. પટેલ, ન્યાયમૂર્તિશ્રી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.